

Förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat. 2006-05-03.

FÖRSLAG TILL BESLUT FÖR SÄTRASKOGENS NATURRESERVAT

Kommunens beslut

Med stöd av 7 kap. 4§ miljöbalken beslutar kommunfullmäktige i Stockholms stad den 12 juni 2006 att inrätta Sätmaskogens naturreservat enligt beslutscharta och med det syfte och de föreskrifter som anges nedan.

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Sätmaskogens naturreservat
Kommun	Stockholms stad
Lägesbeskrivning	Området är beläget ca 10 km sydväst om Stockholms centrum. Från norr till söder gränsar reservatet i öster mot Mälarhöjden, Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg. I väster går gränsen i Mälaren.
Topografisk karta	10 I NV
Fastigheter	Sättra 2:1 (del av), 2:3 och 2:4, Sättra Gård 2, Skärholmen 2:1,1 (del av), Skärholmens gård, Vårberg 1:1 (del av), Dalholmen 1, Vingårdsmännen (del av) samt Leopolds lyra.
Area	256 ha, varav 50 ha vatten
Markägare	Stockholms stad
Naturvårdsförvaltare	Stockholms stad, Skärholmens stadsdelsnämnd

Syfte med naturreservatet

Syftet med Sätmaskogens naturreservat är att för framtiden vårda och utveckla ett för söderort ovanligt stort naturområde som har stor betydelse för friluftsliv, rekreation och som pedagogiskt område för naturupplevelser och undervisning, på ett sådant sätt att dess samlade natur-, kultur-, och rekreationskvaliteter för allmänheten stärks, samt att bevara området som en del av den regionala grönstrukturen så att det finns möjlighet att långsiktigt säkra Stockholms biologiska mångfald.

Syftet skall tryggas genom att:

- allmänhetens rekreation, friluftsliv och fritidsaktiviteter främjas och tillgängligheten säkras,
- området sköts med hänsyn till dess natur- och kulturvärden,
- den biologiska mångfalden bevaras och utvecklas,
- markanvändning och verksamheter får en lämplig utformning,
- information om reservatets olika värden förmedlas till allmänheten.

Naturreservatsbildningen hindrar inte dagens sportaktiviteter och andra aktiviteter, inte heller kommande aktiviteter som sker med hänsyn till syftet med naturreservatet.

Skäl för beslutet

Behovet av tätortsnära natur för rekreation och friluftsliv är stort i Stockholm. Särskilt viktigt blir det att trygga naturområden då stadens befolkning växer. Samspelet mellan bebyggelseutveckling och bevarande av naturområden är resultat av aktiv planering för att skapa goda livsmiljöer. Sätmaskogen utgör ett viktigt och lättillgängligt frilufts- och rekreationsområde för invånarna i stadsdelarna Bredäng, Sättra, Skärholmen, Vårberg och Mälarhöjden, men också för fler människor ifrån hela södra Stockholm. Här finns strandpromenad, motionsspår, små skogsstigar, kaféer och badplatser. Flera fritidsaktiviteter och verksamheter bedrivs i området. Några exempel är ridning, orientering, scoutverksamhet, båtklubbar, hembygdsförening och mulleskola.

Det föreslagna naturreservatet är ett stort sammanhängande naturområde med höga biologiska värden. Ekskogarna och Sättraåns bäckravin är naturtyper med höga vetenskapliga naturvärden. Inom området finns också rikligt med grova gamla barrträd. Sätmaskogen är den nordligaste delen i Bornsjökilen och utgör en viktig del i Stockholms grönstruktur. Skogen är av stor vikt för Stockholms biologiska mångfald på grund av sin storlek, sina kvaliteter och ekologiska sambanden med intilliggande grönområden. Strandlinjen i Sätmaskogen, som till stora delar är naturstrand, länkar samman området med övriga Mälarstränder och utgör en spridningsväg för djur, människor och växter.

Sätmaskogen har också stora kulturhistoriska värden. Här finns en fornborg och flera andra forn lämningar. Dess natur- och kulturlandskap med inslag av gårdar, torp, villor och arbetarbostäder, är ett av Stockholms få bevarade exempel på hur Mälarstranden kunde gestalta sig före den industriella expansionen kring sekelskiftet.

Hushållning med mark- och vattenresurser

Stockholms översiktsplan anger markanvändningen *natur och park* för det föreslagna naturreservatet. Vid bildande av naturreservat skall miljöbalken kap. 3 tillämpas. Miljöbalken 3kap. 3§ anger att mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt *så långt möjligt skall skyddas* mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Miljöbalken 3kap. 6§ anger att mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet *så långt möjligt skall skyddas* mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter skall särskilt beaktas. Miljöbalken 3kap. 8§ anger att mark- och vattenområden som är av riksintresse för kommunikationer *skall skyddas* mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar.

I naturreservatsärenden skall enligt miljöbalken 7 kap. 25§ hänsyn tas även till enskilda intressen. Inskränkning i enskildas rätt att använda mark och vatten får inte gå längre än vad som krävs för att syftet med skyddet skall tillgodoses. Föreskrifterna för markägare och andra sakägare inom Sätmaskogens naturreservat är samtliga nödvändiga för att syftet med naturreservatet skall tillgodoses.

Förbifart Stockholm

I Sätmaskogen finns ett reservat för vägprojektet *Förbifart Stockholm*. Trafikleden är tänkt att gå i tunnel under Sätmaskogen till Kungshatt och vidare norrut. *Förbifart Stockholm* har av Vägverket utpekats som riksintresse för kommunikationer. För att inte försvåra tillkomsten av vägen har ett förbehåll gjorts för den i beslutet. För vidare projektering krävs att en grundlig miljökonsekvensbeskrivning görs och att stor hänsyn tas för att minimera vägprojektets påverkan på områdets olika värden.

Gällande planer i området

Största delen av Sätmaskogen är detaljplanerad i Pl 6593, stadsplan för Sättra friluftsområde m.m. från 1971, då den tidigare generalplanen från 1962 ersattes. Huvuddelen av området är planlagd som park, men det finns också ett antal områden som är planlagda som friluftsbad, båtuppläggningsplats, koloniträdgårdar, kulturhistorisk bebyggelse, parkering, m.m.

Övriga planer som i någon del berörs av naturreservatet är:

Plan	Område	Berörd del planlagd som	År
2002-06129	Skärholmens gårdsväg	natur	2004
94009	Bredängs camping	natur + camping	1995
93131	Dalholmen	föreningslokal	1994
93005	Sättra stall	park	1993
6878	Norra Skärholmshöjden	park	1968
6691A	Johannesdals villaområde	park	1968
6685	Norra Johannesdal	park	1967
6472	Skärholmshöjden	park	1965
6320	Gillsättra, gångväg	park	1964
6301	Örnsättrabacken	park	1964
6270	Alsättra, gångväg	park	1964

Enligt miljöbalken 7kap 8§ får ett beslut om naturreservat inte strida mot antagen detaljplan. Mindre avvikelser får dock göras, om syftet med planen inte motverkas. Ingen av de detaljplaner som behandlar områden inom föreslaget naturreservat motverkas av förslaget. Pl 6593 bör upphävas eller ändras för att stämma bättre med dagens förhållanden, särskilt vid Skärholmens gård. Detaljplanen för campingen, Dp 94009, bör också ändras eftersom en del av campingens område för fritidsändamål föreslås ingå i naturreservatet.

Parallellt med arbetet att inrätta naturreservat i området tas ett områdesprogram för Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg fram. Detaljplanering för en ridanläggning vid Sättra varv pågår också.

Varför skydd enligt miljöbalken?

Mälaren med öar och strandområden är i sin helhet av riksintresse enligt miljöbalkens 4 kapitel. Dels på grund av det artrika växt- och djurlivet, funktionen som dricksvattentäkt och genom

dess stora betydelse för friluftslivet. Här finns goda hamnar och möjlighet till bad och fiske. Längs stränderna finns många sevärdheter vad gäller natur och kultur.

Biotopskyddet i miljöbalken omfattar småmiljöer och objekt som t.ex. allén vid Skärholmens gård och öppna diken. Ekologiskt särskilt känsliga områden, dit Sätmaskogens stränder räknas, omfattas också av miljöbalken.

Sätmaskogen omfattas av skogsvårdslagen som reglerar markanvändningen i området. Den nya skogsvårdslagen tillåter rationellt skogsbruk, men avverkningstvång, röjning och gallring, är frivilligt och kraven på återplantering har mildrats. För att behålla bibehålla områdets natur- och kulturvärden bör området undantas från rationellt skogsbruk och endast skogliga åtgärder i naturvårdande syfte tillåtas.

Strandskydd enligt miljöbalken gäller generellt för sjöar och vattendrag i hela landet. Skyddet omfattar land- och vattenområden intill 100 meter från strandlinjen. Sedan 1 juli 1994 omfattar strandskyddet inte bara friluftslivet utan även den biologiska mångfalden. Strandskydd gäller emellertid inte för stränder som är detaljplanelagda, vilket är fallet i Sätmaskogen.

Mälarstranden med dess historiska bebyggelse klassas som kulturhistoriskt värdefull miljö i Översiktsplan 1999 och skyddas enligt plan- och bygglagen (PBL).

Det finns alltså flera lagar och bestämmelser i dagsläget som området omfattas av. Dessa ger dock inget samlat skydd för området som helhet. För att syftet med att skydda Sätmaskogen ska kunna uppnås behövs föreskrifter för att reglera markanvändning och verksamheter samt skötsel av området. Det innebär att naturreservat enligt miljöbalkens 7 kapitel måste inrättas. Beslutet att avsätta området som naturreservat står i överensstämmelse med bestämmelserna i 3 och 4 kapitlet i miljöbalken om en från allmän synpunkt lämplig användning av mark och vatten.

Ett förordnande som naturreservat är ett led i stadens arbete för att bibehålla och långsiktigt säkra Stockholms biologiska mångfald och värdefulla kulturmiljöer samt tillgodose stockholmarnas behov av naturområden för rekreation och friluftsliv.

Mot bakgrund av ovanstående är det motiverat att avsätta Sätmaskogen som naturreservat.

Områdets avgränsning

Naturreservatet sträcker sig över fem stadsdelar från Vårberg i söder, över Skärholmen, Sätmaskogen och Bredäng till Mälarhöjden i norr. I väster går gränsen för naturreservatet i Mälaren, där farleden börjar (ca 60-250 meter från strandlinjen). Strändernas höga naturvärden, med långa sammanhängande sträckor natur- och parkstrand, samt deras stora värde som rekreationsstråk är viktiga motiv för avgränsningen. För områdets biologiska värden är det mycket viktigt att naturreservatet inte blir så litet eller fragmenterat att det inte kan fungera som livsmiljö för många arter.

Den natur som ligger nära bostadsområden är viktig för människors vardagsrekreation. Det gäller särskilt barn, äldre och funktionshindrade. Gränsen följer till viss del befintliga fastig-

hets- och detaljplanegränser, men ligger alltid minst tre meter från tomtgräns och gata, samt minst tio meter från befintliga flerfamiljshus.

Avgränsningen av naturreservatet har gjorts med utgångspunkt i områdets värden avseende rekreation, natur och kultur, samt dess betydelse som en del av den regionala grönstrukturen. Avvägningar mot andra intressen har gjorts vid avgränsningen. Det gäller främst de naturområden som ingår i det pågående arbetet med områdesprogram för stadsdelarna Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg som stadsbyggnadskontoret tar fram parallellt med detta förslag till naturreservat. De naturområden som hamnar utanför reservatet på grund av att de föreslås bebyggas till viss del, har också värden och funktioner som är viktiga att säkra för framtiden. Dessa värden beaktas i områdesprogrammet och i eventuella kommande detaljplaner.

Ärendets beredning

1996 framlades en motion till Stockholms kommunfullmäktige om att inrätta Sättra friområde som naturreservat. I oktober 1997 beslöt kommunfullmäktige att uppdra åt berörda nämnder ett utarbete ett underlag för naturreservatsbildning. På uppdrag av Stockholms stad har konsultbyrån U & W 1998 tagit fram ett förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat. Rapporten har bearbetats och uppdaterats under 2003-2005 enligt naturvårdsverkets riktlinjer. Förslaget innehåller syfte, skäl för beslutet, föreskrifter, avgränsning av området, samt skötselplan. Förslaget ställdes ut 21 mars – 21 april 2006. Ett stort antal (177) remissvar och yttranden inkom. Detta förslag till beslut är reviderat i enlighet med de synpunkter som bedömts som möjliga att tillmötesgå.

Förbifart Stockholm

Staden godkänner förslaget till naturreservat under förutsättning att en eventuell framtida *Förbifart Stockholm* kan genomföras. Frågan om trafikledens dragning och utformning utreds och prövas i särskild ordning. Om det visar sig vid en samlad bedömning av olika intressen att vägen bör gå igenom naturreservatet är staden beredd att ompröva avgränsningen för naturreservatet.

Föreskrifter

För att tillgodose syftet med naturreservatet beslutar kommunfullmäktige med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken att nedan angivna föreskrifter ska gälla i naturreservatet.

A. Föreskrifter med stöd av 7kap. 5§ miljöbalken angående inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom naturreservatet.

Föreskrifterna utgör ej hinder för att utföra åtgärder som är nödvändiga i samband med underhåll av byggnader, anläggningar, vägar, ledningsnät eller luftkablar. Inte heller för markförvaltares tillsyn och tillsyn enligt miljöbalken. Föreskrifterna gäller dessutom inte för åtgärder som framgår av till naturreservatsbeslutet hörande skötselplan, såsom underhåll av motionsspår, stigar, skyltar, diken, etc.

Undantag gäller även för:

Förslag till beslut för Sättraskogens naturreservat. 2006-05-03.

- Byggande av en ny ridanläggning med tillfartsvägar, VA-ledningar m.m.
- Breddning av tillfartsväg till båthamnen från Skärholmens Gård.

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det förbjudet att:

- A1. anordna upplag annat än tillfälligt i samband med skötsel av området och dess anläggningar. Gäller ej markområden upplåtna för båtuppläggning.
- A2. plantera ut för trakten främmande växt- eller djurarter i mark och vatten. Gäller inte växter inom koloniområden och på tomtmark.
- A3. avverka träd, röja bort buskar eller utföra andra skogliga åtgärder utöver vad som krävs för områdets skötsel och som anges i skötselplanen.
- A4. använda konstgödsel eller kemiska bekämpningsmedel. Bekämpning av jättelokan får ske lokalt med hjälp av kemiska bekämpningsmedel.

Utan tillstånd från kommunen är det förbjudet att:

- A5. uppföra stängsel eller andra hägnader med undantag av stängsel för betesdjur. Genomgångar ska anordnas så att allmänhetens tillträde till området inte hindras.
- A6. bedriva täkt eller annan verksamhet som kan förändra områdets topografi eller hydrologi, till exempel genom att gräva, schakta, borra, spränga eller fylla ut.
- A7. anlägga tältplats eller campingplats.
- A8. utföra om- eller tillbyggnad eller väsentligt ändra byggnads användningssätt.
- A9. uppföra ny byggnad eller anläggning.
- A10. asfaltera eller anlägga väg eller parkeringsplats.
- A11. dra fram mark-, luftledning eller jordkabel, gäller ej vid nedgrävning av områdets befintliga kraftledning.
- A12. anlägga nya eller utöka befintliga bryggor eller att hårdgöra stränder.

B. Föreskrifter med stöd av 7kap. 6§ miljöbalken angående markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång inom naturreservatet.

För att trygga syftet med naturreservatet förpliktas markägare och innehavare av särskild rätt till marken att tåla:

- B1. utmärkning av naturreservatets gräns samt uppsättning av informationsskyltar.
- B2. gallring, röjning, slåtter, bete, lågor, våtmarker och dylikt i enlighet med fastställd skötselplan.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap. 30§ miljöbalken.

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det för allmänheten förbjudet att:

- C1. förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning t.ex. genom att gräva, borra, hacka, rista, spränga, måla eller dylikt.
- C2. fälla eller på annat sätt skada levande träd och buskar, samt att skada vegetationen i övrigt t.ex. genom att gräva upp ris, örter, gräs, mossor, lavar eller svampar. Att plocka blommor, bär och svamp är tillåtet med allemansrättens begränsningar.
- C3. störa djurlivet, t.ex. genom att beträda pontoner avsedda för fåglar, klättra i boträd, skada eller döda däggdjur, fåglar, kräddjur eller groddjur.
- C4. elda annat än på anvisad och iordninggjord plats. Gäller ej för organiserad scoutverksamhet.
- C5. medföra hund som inte är kopplad. Föreskriften gäller inte inom markerade hundrastområden.
- C6. rida eller framföra häst annat än på markerade leder och områden.
- C7. utan kommunens tillstånd anordna tävlingar, läger och aktiviteter med fler än 500 deltagare.
- C8. sätta upp affisch, skylt eller liknande. Dock får snitslar, orienteringsskärmar och tipsfrågor uppsättas för tillfälligt bruk om de avlägsnas omedelbart efter avslutat arrangemang, samt om känsliga markområden undviks.

Ikraftträdande

Reservatsföreskrifterna träder i kraft tre veckor efter den dag då beslutet kungörs i ortstidning samt i Länets författningssamling.

Andra förordningar som gäller för området

Allemansrätten innebär i korthet att var och en får utnyttja annans mark och vatten för att komma ut och vistas i naturen. Allemansrätten ger rättigheter under ansvar. Huvudregel är inte störa – inte förstöra. Med föreskrifterna inskränks allemansrätten på vissa punkter för att säkerställa reservatets värden. Vissa delar är redan inskränkta av annan lagstiftning som terrängkörningslagen och lokala ordningsföreskrifter och trafikföreskrifter som gäller för Stockholm.

Allemansrätten och terrängkörningslagen

Allemansrätten och terrängkörningslagen innebär i korthet följande.

- Att det inte är tillåtet att skräpa ned.
- Blommor, bär och svamp, nedfallna grenar, torrt ris, får plockas. Fridslästa blommor får inte plockas.

Förslag till beslut för Sätmaskogens naturreservat. 2006-05-03.

- Jakt och fiske ingår inte i allemansrätten. Det är tillåtet att fiska med spö och vissa handredskap i Mälaren. Trolling, dragrodd och angelfiske är endast tillåtet med fiskekort. Djurens ungar och bon ska lämnas ifred. Det är inte tillåtet att ta fågelägg. Det räknas som jakt. Alla vilda däggdjur och fåglar är fredade. Djurarter som hotas av utrotning är fridlysta, till exempel alla grodor och ormar.
- Det finns ingen motoriserad allemansrätt. Enligt terrängkörningslagen är det förbjudet att köra bil, motorcykel, moped och andra motordrivna fordon på barmark i terrängen. Det är inte heller tillåtet att köra med motordrivna fordon på enskilda vägar som är avstängda för motortrafik. All naturmark utanför väg - t.ex. park, åker, äng, skog och stränder - räknas som terräng. Också stigar, vandringsleder och motionsspår är terräng i lagens mening. Det är inte tillåtet att köra där, även om förbudsskyltar saknas. Generellt undantag från förbudet gäller för jordbruk, skogsbruk, statlig eller kommunal tjänsteman, vid skötsel- och anläggningsarbete inom park-, idrotts-, eller friluftsområden och inom tomt, räddningstjänst, läkare, brandkår. Detta gäller om åtgärden ej kan utföras på annat lämpligt sätt. Länsstyrelsen kan efter ansökan medge enskilda undantag om särskilda skäl föreligger. (Se även vidare vad som gäller för fordon nedan).
- Det är tillåtet att ta sig fram till fots, cykla, åka skidor och tillfälligt vistas i naturen. Visa hänsyn och var försiktig. För cykling, se vidare i trafikförordning för Stockholm.
- Att bada, förtöja båt tillfälligt och gå iland är tillåtet överallt utom vid tomt.

Lokala ordningsföreskrifter och trafikföreskrifter

De lokala ordningsföreskrifterna för Stockholms stad gäller endast i de delar av Sätmaskogens naturreservat som är offentlig plats. Det är vägar, detaljplanlagda gator och parker samt badplatserna.

Framförande, stannande och parkering av fordon är reglerat av Stockholms lokala trafikföreskrifter. Som fordon betraktas till exempel bilar, mopeder och cyklar. I terräng är all fordons trafik förbjuden enligt terrängkörningslagen (1975:1313). Fordon i samband med varutransporter till kiosk eller dylikt eller fordon i väghållningsarbete eller liknande får om det erfordras framföras på parkväg. Fordon får inte stannas eller parkeras på parkväg eller i terräng. Det är tillåtet att cykla och åka moped på gång- och cykelvägar med påbudsskyltar för cykel.

Fornlämningar och kulturhistoriska byggnader

Fasta fornlämningar är skyddade enligt lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Det innebär bland annat att det är förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Mälarstranden med dess historiska bebyggelse klassas som kulturhistoriskt värdefull miljö i Översiktsplan 1999 och skyddas enligt plan- och bygglagen (PBL). Byggnader kan vara reglerade i detaljplanens bestämmelser för vad de får användas till och i vilka avseenden de inte får ändras. Det kan även gälla park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde.

Skötsel och förvaltning

I enlighet med 3§ förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken fastställer kommunfullmäktige tillhörande övergripande skötselplan med mål, riktlinjer och åtgärder för naturreservatets skötsel och förvaltning. Inom ramen för dessa kan kommunen fortlöpande meddela direktiv för förvaltningen.

Stockholms stad är förvaltare för naturreservatet i enlighet med 2§ förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken. Vilken nämnd som ansvarar för skötsel och underhåll i området regleras i aktuell gränssnittslista, som upprättas mellan Markkontoret, Trafikkontoret, Idrottsnämnden och stadsdelsnämnderna. Enligt gällande gränssnittslista för 2005 står Markkontoret för investeringar i naturreservatet, Skärholmens stadsdelsnämnd ansvarar för park- och naturmarksskötsel och Idrottsnämnden har drift- och underhållsansvar för ridstigar, ridanläggningar, byggnader inom badplatser, båtbygggar, m.m. Stadsmuseinämnden ansvarar för samordning och översyn av fornvården.

Tillstånd och dispens från föreskrifterna beslutas av stadsbyggnadsnämnden. Tillsynsmyndighet är Miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Verksamheter, föreningar och platser i Sätmaskogen

06-05-12

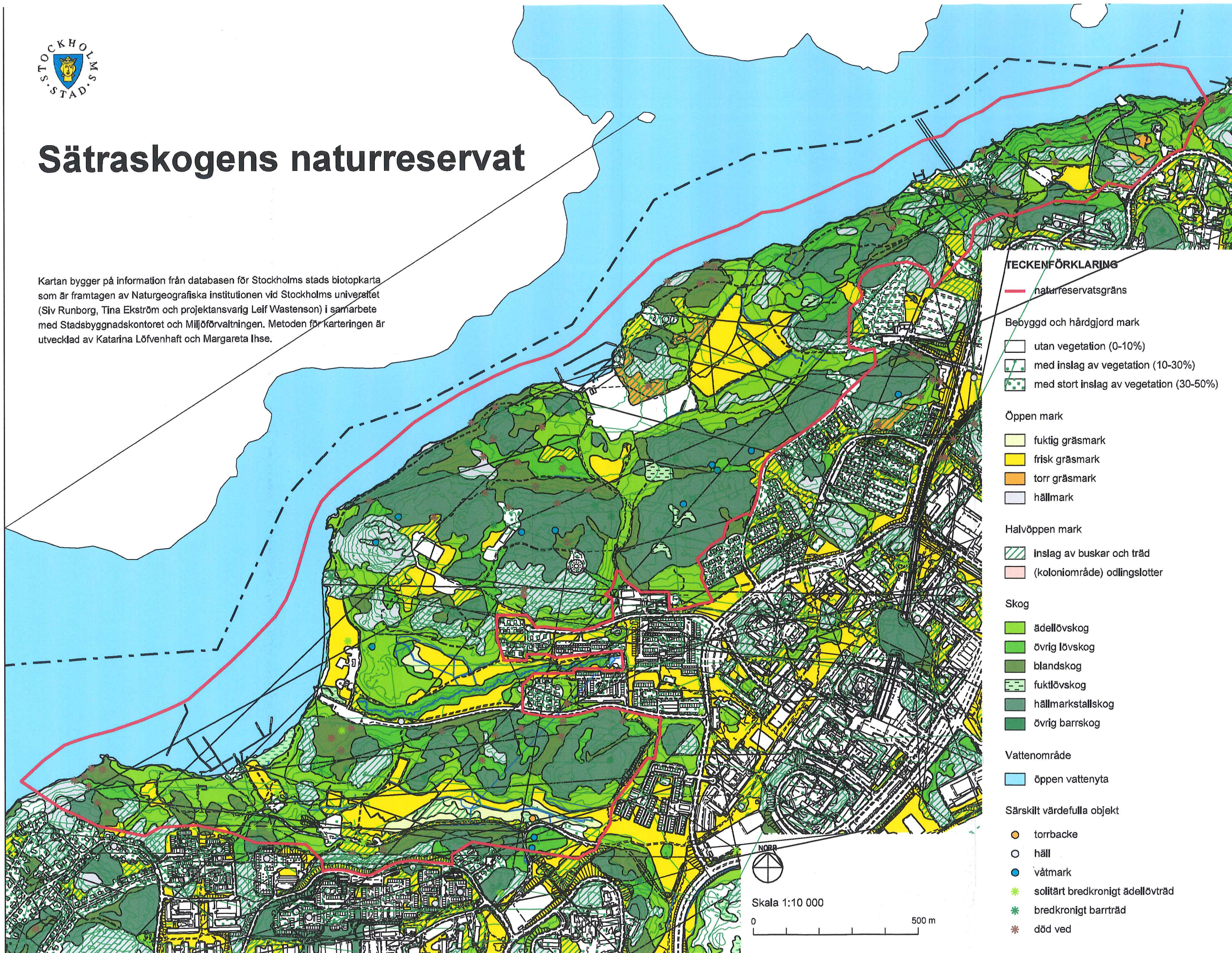
1. Grillplats
2. Tusculum, övergiven trädgård
3. Pontonbrygga
4. Skärholmens gård, förening, restaurang
5. Fiskarfjärdens båtklubb
6. Skärholmens ångbåtsbrygga
7. Mälarhöjdens scoutkår
8. "Gröna kåken", Vårbergs scoutkår och Mälarhöjdens orienteringsklubb
9. Fritidsodlarföreningen / Skärholmens koloniförening
10. Fornborgen
11. Sätmaskandsbadet och caféet
12. Hundbad och rastområde
13. Grillplats
14. Fyr
15. Resterna av kvarnen
16. I Ur och Skur-förskolan Kåsan
17. Mjölmarstugan, Sätmask scoutkår
18. Mälarhöjdens ridskola (skall flytta)
19. Sätmask Gård
20. Arboga kök
21. Ekelund, Stockholms kennelklubb
22. Sätmask Varv, båtupplägningsplats, bensinbrygga, kiosk
23. Rostock
24. Sätmask båtsällskap
25. Varvsarbetarområdet, husföreningen, kafé, m.m.
26. Varpaängen
27. Bredängs camping
28. Minigolf och café
29. Mälarhöjdsbadet
30. Mälarhöjdsbadets ångbåtsbrygga
31. Lyrans konditori
32. Fiskebrygga
33. Bellmans stenar
34. Lyrans båtklubb

De verksamheter och anläggningar som idag finns i och intill naturreservatet motverkar inte syftet med reservatet. Några av dem kan behöva anpassa sin verksamhet så att den inte strider mot föreskrifterna för reservatet. Se karta 2 för lokalisering.

Sätraskogens naturreservat

Kartan bygger på information från databasen för Stockholms stads biotopkarta som är framtagen av Naturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet (Siv Runborg, Tina Ekström och projektansvarig Leif Wastenson) i samarbete med Stadsbyggnadskontoret och Miljöförvaltningen. Metoden för karteringen är utvecklad av Katarina Löfvenhaft och Margareta Ihse.

TECKENFÖRKLARING

— naturreservatsgräns

Bebyggd och hårdgjord mark

□ utan vegetation (0-10%)

▨ med inslag av vegetation (10-30%)

▩ med stort inslag av vegetation (30-50%)

Öppen mark

□ fuktig gräsmark

▨ frisk gräsmark

▩ torr gräsmark

□ hållmark

Halvöppen mark

▨ inslag av buskar och träd

▩ (koloniområde) odlingslotter

Skog

▨ ädellövskog

▩ övrig lövskog

▨ blandskog

▩ fuktig lövskog

▨ hållmarkstallskog

▩ övrig barrskog

Vattenområde

□ öppen vattenyta

Särskilt värdefulla objekt

○ torrbacke

○ håll

● våtmark

✱ solitär bredkronigt ädellövträd

✱ bredkronigt barrträd

✱ död ved

Skala 1:10 000

0 500 m

SKÖTSELPLAN FÖR SÄTRASKOGENS NATURRESERVAT

Innehåll

SKÖTSELPLAN FÖR SÄTRASKOGENS NATURRESERVAT	1
DEL 1, BESKRIVNING AV OMRÅDETS VÄRDEN.....	5
Historisk markanvändning	5
Naturvärden	6
Naturmiljöer	7
Upplåtelser, anläggningar och verksamheter	9
Friluftsliv	13
Tillgänglighet	14
Slitage- och störningskänslighet	14
Kulturhistoriska lämningar och spår	14
DEL 2, PLANDEL, BESKRIVNING AV SKÖTSEL	17
Planens disposition	17
Skötselns inriktning för kulturmark – ädellövskog,	18
halvöppen och öppen mark	18
Skötselns inriktning för skog	28
Skötselns inriktning för vatten och stränder	33
Skötselns inriktning för aktivitetsytor	37
Skötselns inriktning för aktivitetsanläggningar	38
Skötselns inriktning för utvecklingsområden	40
Skötsel av anordningar för friluftslivet	42
Skötsel av kultur- och fornlämningar	44
Uppföljning och dokumentation	44
Underlag	45
Ordlista	46

Del 1, Beskrivning av områdets värden

Historisk markanvändning

Sätraskogen har under lång tid varit kulturpåverkat. Flera gårdar har legat i och i närheten av området. Odling och ängsslåtter har bedrivits i dalgångarna och djur har gått på bete på bergryggarna. Idag syns spår av betningen främst genom den höga andelen gräs i markskiktet och förekomsten av bredkroniga ekar.

Sätraområdet har fått sitt namn efter Sätra gård som är en av Stockholms äldsta byggnader. Gården är känd sedan 1300-talet och blev på 1600-talet säteri under ståthållaren på Stockholms slott, Lars Bengtsson Skytte. Ägorna omfattade hela skärholmsområdet utom Skärholmens gård och området väster om, vilket tillhörde Vårby. Vårby gård var traktens huvudort. Sätra gårds ägor anges på en karta från 1762 bestå av uppodlad åker, ängsmark, betesmark och *bergländig skogsmark*. Gården är nu restaurerad efter en brand på 1960-talet. Sätra gård var under 1500- och 1600-talen ett frälsegods under familjen Skytte. Senare kom det att tillhöra De tre Fromma Stiftelserna. 1961 köptes det av Stockholms stad. Vid Sätra gård fanns från 1700-talet en kvarn och en mjölnarstuga. Kvarnen brann upp 1969 och idag finns endast mjölnarstugan kvar.

Skärholmens gård har en förhistoria som torp under Vårby under 1600-talet. Under 1600-talet var Skärholmen ett av de blygsammaste torpen i trakten. På en karta från 1703 (Hesselgrens karta) omges gården av åkerlappar, ängar, hagar och björkskogar. I björkskogarna röjde och svedjade man för att få betesmark. Torpet omgavs av områden med bergig och stenig mark med nytall och granskog där det fanns bra betesmöjligheter. Under mitten av 1700-talet uppfördes nuvarande byggnaden och en park anlades och utvecklades enligt den engelska parkstilen. Under senare delen av 1800-talet växte sommarhus upp runt gården med namn som Tusculum, Bergudden och Sjövillan. Av dessa är det bara Sjövillan som står kvar idag.

En varvsanläggning, Sätra varv, fanns vid Mälarstranden i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Verksamheten var omfattande och det fanns arbetarbostäder, mangelbod, skola, m.m.

På häradskarta över Svartlösa härad från 1906 ser man att de tre stora gårdarna, Johannesdal, Skärholmen och Sätra, fortfarande var dominerande i området. Runt gårdarna finns åkrar, ängsmarker och skogsmarker.

Några mindre gårdar fanns också. Inägor och utägor fanns vid denna tid. Lövskog och barrskog betades. Skogarna antog en ljus och öppen karaktär. Spår från betet ses idag i form av ekar med breda kronor och relativt stort inslag av gräs i markskiktet. Vid Sätrabadet når idag gräsmarken ända ned till vattenbrynet. Dessa marker var förr i tiden fukt-ängar som slogs för att få hö till djuren.

Fram till början av 1960-talet och miljonprogrammet bestod distriktet till stor del bara av kuperade barrskogsmark utmed Mälarens förkastningsbrant. Här och var öppnade sig landskapet för odlad mark och lövträdsskog kring gårdarna Jakobsberg, Slätten, Sättra, Skärholmen och Johannesdal. Under 1960-talet skedde den stora utbyggnaden. Orsaken var bostadsbristen som skulle hävas med ett massivt utbyggnadsprogram, det s k miljonprogrammet, där en miljon bostäder skulle byggas i Sverige under åren 1965-74. I Stockholm beslöt man att bygga ut tunnelbanan och att utnyttja de tidigare förvärvade lantegendomarna i de yttre delarna av Stockholmsområdet, bland annat i sydväst kring gårdarna Sättra och Skärholmen.

Naturvärden

Geologi

Sätraskogen är ett sprickdalslandskap med bergryggar i väst-östlig riktning och sedimentfyllda sprickdalar. Områdets berggrund domineras av gnejser. Bergssidor täcks i regel av morän. I dalgångarna övergår moränen i glacial lera. Dalgången där Sättraån löper igenom består till viss del av siltiga sediment. I silten har Sättraåns bäckravin bildats. Sätraskogens strand är, liksom hela strandlinjen mot Mälaren, en förkastningsbrant där berggrunden på ena sidan av en förkastningslinje, har höjts eller sänkts i förhållande till den andra.

Gröna kilar och ekologiskt känsliga områden

Sätraskogen utgör den nordligaste delen av Bornsjökilen. Denna grönkil sträcker sig längs Mälarens stränder från väster in mot de centrala delarna av Stockholm och är en viktig del av Stockholms grönstruktur. I rapporten *Grönstrukturen i Stockholmsregionen* (Regionplane- och trafikkontoret, 1996) bedöms Sätraskogen ha mycket höga sociala värden. Bedömningen bygger på närheten till Mälaren, den omväxlande naturen, att det i området finns badplatser och andra anordningar för friluftslivet.

Sätraskogen är i norr, öst och söder till stor del inramat av vägar och bebyggelse. Det finns dock svagare länkar till grönområden. Strandlinjen längs Mälaren länkar samman Sätraskogen med övriga Mälarstränder och kan på så sätt utgöra en spridningsväg för växter och djur.

I *Grönstruktur för Stockholmsregionen* slås områdets värde som friluftsområde fast, liksom dess betydelse för den biologiska mångfalden. Sätraskogen har inslag av gammal bebyggelse och trädgårdsnatur. Huvuddelen av stränderna och en bäckravin vid Sättra är ekologiskt särskilt känsliga. (Stadsbyggnadskontoret, 1996). Några ekskogar och bäckraviner utgör också områden med högt vetenskapligt naturvärde.

Sätraskogen utgör, med sin stora andel ekskog, en del av en ekologisk spridningsväg för eklevande växter och djur. Från Ekerö, på andra sidan viken, kan spridning ske till Sättra.

Naturvärdesbedömning

En naturvärdesbedömning har utförts av Ekologigruppen under sommaren 1998 som underlag för utarbetandet av skötselplanen. Till grund för bedömningen har området inven-

terats på signalarter och rödlistade arter av lavar, mossor, vedsvampar, växter och insekter.

I naturvärdesbedömningen är områdets naturvetenskapliga värden klassade efter den skala som anges i Länsstyrelsen naturvårdsprogram från 1983 (I = högsta naturvärde, II = mycket höga naturvärden, III = höga naturvärden). Till detta har ytterligare två klasser lagts till (IV = naturvärden av stor betydelse för Stockholms stad d.v.s. kommunalt värdefullt, V = värdefullt för biologisk mångfald lokalt). I Sätmaskogen finns inget område med klass I eller II. De största sammanhängande och värdefullaste ekskogarna finns vid Sätmaskadet och Sätma varv. Dessa båda områden är av regionalt värde (klass III). Av regionalt värde är även Sätmaån och dess meandrande bäckkravin. I bedömningen framhävs även områdets stora förekomst av enstaka solitära gamla träd. Mälarstranden är av lokal betydelse (klass IV).

Vid naturvärdesbedömningen (Ekologigruppen, 1998) har flera rödlistade arter påträffats. De mest anmärkningsvärda fynden är av brokig barksvartbagge, ädelguldbagge, ekbrunbagge, skeppsvarvsfluga, parknål, blanklav och apelticka. Andra lokalt/regionalt skyddsvärda arter som observerats är brun guldbagge och träjordmyra. I Stockholms stads artdatabank, Artarken, finns fram till 2006 noterat fler intressanta arter för området. De rödlistade fågelarterna skogsduva och törnskata har noterats häcka i området liksom de lokalt/regionalt skyddsvärda arterna ängspiplärka, gröngöling och fisktärna. Vanlig padda, stor fladdermus, Mustasch/Brandts fladdermus liksom gråskimlig fladdermus har observerats i området. Bland kärlväxterna kan noteras de lokalt/regionalt skyddsvärda arterna monke (blåmonkar), odört, lundelm, vippärt och nästrot.

Naturmiljöer

Skog

På bergryggarna växer hällmarkstallskog som är den dominerande naturtypen i Sätmaskogen. I svackorna där marken blir mer näringsrik varierar växtligheten mellan blandskog, triviallövskog, ädellövskog och öppen mark. Såväl lövskog som barrskog har varit betad och glesare i äldre tider. Spår av detta syns idag i form av bredkroniga ekar och en stor andel av gräs i markskiktet. Ekskogarna återfinns i de delar av området där de större gårdarna tidigare låg.

På hällmarken växer företrädesvis tall och i små svackor triviallövskog. Tidvis är hällmarken sliten (t.ex. vid Bredängs camping) och markskiktet av lavar och mossor är upprivet. Hällmarken är också delvis påverkad av huggning, särskilt i den norra delen. Blandskogen domineras av triviala lövträd tillsammans med tall och gran. I dessa områden finns även inslag av ädellövträd som ask och ek. Markskiktet består främst av blåbärsris och gräs. I Sätmaskogen finns små områden med granskog där granarna har en relativt hög ålder. Även i blandskogen finns enstaka solitära gamla träd. Flera tidigare öppna marker är idag bevuxna med aspar i olika ålder. Vid Sätmastrandsbadet finns det fina alsumpskogar med inslag av ädellövträd.

Ädla lövträd

I Sätmaskogen finns stora områden med ädellövmkog. Ädellövmkog utgörs till största del av ek. Vid Sätmaskadet, Sätma varv och Skärholmens gård finns de största partierna av ek. Vid Sätmaskadet och Sätma varv har man funnit flera rödlistade arter såväl som många signalarter (*Sätma Naturvärdesbedömning*, Ekologigruppen 1998). De värdefulla kulturpåverkade ekskogsmiljöerna med hassel har lundartad flora och man har funnit signalarterna trolldruva, sårläka, vätteros och blåsippra. De fina brynen mot de öppna markerna, och bergslutningarna har värdefull flora. Flera kulturpåverkade ädellövmkogspartier har högt värde i Stockholm. Ädellövmkogarna var i äldre tider glesare och hade en mer ljus och öppen karaktär. Idag har skogarna delvis vuxit igen och antagit en mer sluten karaktär med andra naturvärden. Vid Sjövillan, som idag används av scouterna som klubblokal, finns en allé med stora lindar, almar och askar som hamlat för länge sedan.

Öppen mark

På häradskartan från 1906 finns ett flertal partier med fuktäng längs bäckarna och vid dagens Sätmaskandsbad. Idag utgörs dessa områden till största del av trivial flora. Gräsmarken vid Sätmaskadet är än idag fuktig. De marker som vid sekelskiftets början brukades som åker består idag av triviala gräsmarker. Flera av de öppna markerna håller idag på att växa igen.

Våtmarker

I området råder en allmän brist på våtmarker. Det finns få små våtmarker med permanent vattenspegel. I anslutning till Skärholmsbäcken och Sätmaån har därför staden anlagt dammar med vattenspegel under år 2003.

Insprängt i skogsmarken, finns små sumpskogar. Sumpskogarna utgör endast en mycket liten del av området, men är värdefulla miljöer. På hållmarkerna finns mindre surdrag.

Stränder

Sätmaskogens strand utgörs mestadels av naturlig strand, såväl moränstrand som stenstrand. Naturstranden har ett lokalt värde i Stockholm (Ekologigruppen, 1998). Stigar löper utmed hela strandlinjen i Sätmaskogen och används mycket för rekreation. Utmed stranden finns flera mindre områden med klibbalstrandskog. Förr i tiden har troligtvis stora delar av stranden täckts av klibbalstrandskog. Idag är miljön ovanlig i Stockholms kommun och av stor betydelse för den biologiska mångfalden. Klibbalstrandskog har stort kommunalt värde (naturklass 4). Väster om Skärholmens gård finns flera partier av klibbalstrandskog. I dessa är signalarten myskmadra funnen. Myskmadra indikerar att området har höga naturvärden och lång kontinuitet.

I utredningen Ekologiskt känsliga miljöer i Stockholm (Stockholm 1995) klassificeras de naturliga stränderna i området som värdefulla. Inventeringen av Stockholms stränder (Stockholms stad 1993) visade att fyra områden i Sätmaskogen har stor naturkvalitet.

Sätraån, bäckar och diken

Sätraåns meandrande bäckravin är välutvecklad och har ett geologiskt intresse. Ravinsidorna är mellan två och sex meter djupa och bevuxen med alskog. I Stockholms län finns relativt få välutvecklade bäckraviner, vilket gör Sätraån särskilt värdefull. Sätraån har ett regionalt värde (Ekologigruppen, 1998).

Två mindre bäckar finns i området Skärholmsbäcken och Lyranbäcken. På några av de öppna markerna finns öppna diken. Öppna diken, bäckar och åar är värdefulla för spridning och som livsmiljöer för växter och djur. Det är brist på öppna diken idag då de flesta är täckdikade. Öppna diken är skyddade enligt biotopskyddet i miljöbalken. Staden har anlagt öppna dammar i anslutning till Sätraån och Skärholmsbäcken för att öka värdet på dessa vattenmiljöer. Sätraån har i samband med detta fått ökat tillflöde från dricks- och dagvattennätet. Liknande insatser planeras för Skärholmsbäcken.

Upplåtelser, anläggningar och verksamheter

Natur- och kulturföreningar

- Skärholmens hembygdsförening
- Naturskyddsföreningen Söderort
- Varvsarbetarhusföreningen

Barn- och ungdomsverksamhet

- Skolor, fritids och förskolor nära Sätmaskogen använder området för utflykter och pedagogisk verksamhet, t.ex. I Ur och Skur-förskolan Kåsan.
- Friluftsrörelsen bedriver Mulle-verksamhet i området.
- Mälarhöjdens scoutkår har sin klubblokal i Mjölnarstugan vid Sätra gård.
- Vårbergs scoutkår bedriver verksamhet i "Gröna kåken" och i närområdet.
- Skärholmens stadsdelsförvaltning har startat en fältskola i området för förskola och skola.

Badplatser

- Mälarhöjdens strandbad har sandstrand, gräsytor och hopptorn. Kiosk och servering sommartid. Omklädningshytter och toalett. Båtbrygga med passagerartrafik till Drottningholm, Birka och Mariefred sommartid.
- Sätrastrandsbadet är långgrunt med barnvänlig sandstrand och stora gräsytor. Gungor, kafé, minigolf, sandvolleybollplan, grillplatser. Badet är tillgängligt för rörelsehindrade. Omklädningshytter samt toalett finns.

Kaféer och restauranger

- Kafé Lyran
- Kafé och restaurang vid Skärholmens gård
- Kafé i varvsarbetarnas hus (strax norr om Sätra varv)

- Sättrastrandsbadets kafé
- Mälarhöjdsbadets kafé

Idrottsföreningar

- Mälarhöjdens IK (skidor, gång, orientering) har aktiviteter i området. Orienteringsklubben har också aktiviteter i "Gröna kåken".
- Sättravik Varpaklubb kastar varpa på Varpaängen och hyr ett av Varvsarbetarhusen.

Motionsspår

- I området finns två belysta motionsspår, Skärholmsspåret (2,2 km) och Bredängsspåret (3,2 km). Dessa spår är anslutna till varandra med ett anslutningsspår (2,0 km).

Hästverksamhet

- Mälarhöjdens ridskola ligger idag vid Sättra gård, men en ny ridanläggning planeras på f d åkermark söder om Sättra varv. Ridstigar finns i området samt en utomhusridbana på platån i närheten av vattentornet.

Hundverksamhet

- Stockholms kennelklubb har en klubblokal i Ekelund. Invid huset finns en öppen gräsytta som används för träning.
- Idag finns inga utpekade hundrastområden. Tre hundrastområden, samt hundbadplats föreslås i denna skötselplan.

Koloniföreningar

- Skärholmens koloniförening består totalt av 118 lotter.

Båtuppläggningsplatser, båtklubbar

- Båtklubben Sättra Varf
- Båtklubben Lyrån
- Sättra båtsällskap
- Sättra Varvs intresseförening
- Fiskarfjärdens båtklubb

Camping

- Bredängs camping. Campingen har både tält- och husvagnsgäster.

Vattentorn

- Vattentornet ligger på en platå på 70 meters höjd. Reservoiren försörjer Stockholms sydvästra förorter med vatten från Lovöverket.

Kraftledning

- En kraftledning löper genom området från Ålgrytevägen till Mälarhöjdens strandbad.

Mellanlager

- På berget vid vattentornet finns en mellanlager för skötseln av hela Skärholmens stadsdel. Inom samma område finns även en instängslad förvaringsplats för källkar, bryggor, skyltar, m.m.

1

2

(

()

(

(

Tabell 1. Verksamheternas överensstämmelse med naturreservatets syfte

Verksamhet	Överensstämmelse med naturreservatets syfte
Natur- och kulturföreningar	Verksamheterna som sker inom de natur- och kulturföreningar som verkar inom området överensstämmer med naturreservatets syfte.
Koloniföreningar	Kolonilotterna överensstämmer med reservatets syfte. Det är viktigt att allmänheten kan passera koloniområdet och att det estetiskt smälter in i kulturlandskapet. Skötseln av kolonilotterna kommer att påverkas av föreskrifterna som förbjuder användande av kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel.
Camping	Bredängs camping ligger utanför reservatsgränsen. Stängslet i väster kommer att flyttas.
Idrottsföreningar och motionsspår	Utvandande av idrott överensstämmer med reservatets syfte. Aktiviteterna kan ske i enlighet med reservatets föreskrifter.
Barn- och ungdomsverksamhet Fältskola	Positiva naturupplevelser är mycket viktiga ur många aspekter för den uppväxande generationen. Barn- och ungdomsverksamhet överensstämmer med reservatets syfte och kan ske i enlighet med dess föreskrifter.
Hästverksamhet	En ny ridanläggning planeras inom naturreservatsområdet. Ridning sker på ridstigar och vid ridbanan. Träd skyddas från att ringbarkas av hästar.
Hundverksamhet	Okopplade hundar vid kennelklubben och i de nya hundrastområdena strider ej mot reservatets syfte och sker inom begränsade områden.
Båtoppläggningsplatser, bryggor, båtklubbar	Båt- och varvsverksamhet har en lång tradition i området. Dock bör verksamheten ske så att allmänheten inte hindras tillträde till stranden och området snyggas upp. Verksamheten skall ej utökas.
Badplatser	Badplatserna i området fyller en viktig funktion för rekreation. Badplatserna överensstämmer med reservatets syfte.
Kaféer och restauranger	Många besökare i området som idkar friluftsliv uppskattar de kaféer som finns inom området. Kaféerna överensstämmer med reservatets syfte.
Vattentorn	Vattentornet fungerar som landmärke i området.
Kraftledning	Kraftledningsgatan bör skötas så att den så långt möjligt smälter in i landskapet. Alternativt bör kraftledningen grävas ner.
Mellanlager	Mellanlagret ska flyttas och naturmarken återställas. Platsen ska ersättas med annan yta.

Friluftsliv

Sätraskogen är ur rekreationssynpunkt ett mycket viktigt område. Området är det enda stora friluftsområdet inom rimligt avstånd för en stor befolkningssmängd i det tätbebyggda sydvästra Storstockholm.

Anordningar för friluftslivet

Anledningen till att besöka Sätraskogen kan vara många; promenera, jogga, besöka ett kafé, bada, påta i koliträdgården eller rida. Upplevelsen i sig av kultur- och naturvärden har vid enkätförfrågning angetts som anledning till besök. Inom området finns två strandbad, campingplats, ridskola, Lyrans uteservering, odlingsland, bryggor, båtklubb, m.m. Under sommaren går båtar till öarna utanför.

Stigar

I området finns många stigar, gångvägar, elljusspår och ridstigar. En strandpromenad löper längs vattnet från Johannesdal i sydväst till Pettersbergsvägen i nordost. Det är lätt att ta sig ned till vattnet via någon av de många stigar löper från bebyggelsen i Vårberg, Sättra och Bredäng ned mot vattnet. Inom Stadsförnyelseprojektet har ett program för upprustning av Skärholmens strandstig tagits fram under 2005. I programmet föreslås bl a förbättring av stigkanter, sittplatser och framkomlighet.

Kaféer

I nordost finns Café Lyrans, ett populärt konditori. I området finns även mindre serveringar öppna under sommartid. Dessa finns vid Skärholmens gård, Sättra strandbad, Mälarhöjdens strandbad och i Varvsarbetarnas hus strax norr om Sättra varv.

Badplatser

I Sätraskogen finns två större badplatser, Sättra strandbad och Mälarhöjdens strandbad.

Båtbryggor

Större båtbyggor finns vid båtklubbarna i Skärholmens hamn och vid Sättra varv. Nedanför Lyrans finns en liten båtklubb.

Serviceinrättningar

Toaletter och papperskorgar finns vid badplatserna och kaféerna. Ett 20-tal nya papperskorgar ska sättas upp i Sätraskogen under 2005.

Rastplatser, utsiktspunkter, grillplatser och parkbänkar

Rastplats med bänkar och bord finns vid Sättra varv längs strandpromenaden. Nya bänkar placeras ut under 2005. Vid baden finns bänkar, bord och grillplatser. Två nya grillplatser ska iordningsställas utmed strandpromenaden i enlighet med *Program för upprustning av Skärholmens strandstig*. Iordningställda utsiktspplatser är få i området, men det finns flera naturliga utsiktspunkter uppe på hållmarkerna och längs stranden.

Hundrastning

Lössspringande hundar anses av många vara ett problem i Sätmaskogen. I skötselplanen föreslås följande hundrastområden; del av Varpaängen, ängen norr om Sätträån och del av Skärholmsdalen. Dessutom föreslås ett strandparti norr om Sätträ strandbad bli permanent hundbadplats. Inom hundrastområde får hundar vara okopplade under förutsättning att de är under kontroll och inte stör vilt eller människor i området. Under säsongen 1 mars till 20 augusti, ska hundar hållas under särskild kontroll. Kan hunden störa vilt så ska den hållas kopplad. Utanför hundrastområdena gäller kopplingstvång.

Tillgänglighet

Med kommunala färdmedel är det lätt att ta sig till Sätmaskogen. Fyra tunnelbanehallplatser längs med röda linjen mot Norsborg, ligger inom gångavstånd från området. Dessa är Bredäng, Sätträ, Skärholmen och Vårberg. Från dessa är det cirka fem till tio minuters promenad till Sätmaskogen.

Parkeringsplatser finns bland annat ovanför Skärholmens gård, vid Sätträ strandbad, vid campingen, vid minigolfbanan och ovanför Mälarhöjdens strandbad.

Stigar löper genom hela området. Längs Mälaren finns en mycket fin strandpromenad som går från Johannesdal i söder till Pettersberg i norr. I öst-västlig riktning löper rikligt med gångvägar och upptrampade stigar. På grund av den starkt kuperade terrängen är det svårt för rullstolsbundna och handikappade att ta sig fram i området.

Slitage- och störningskänslighet

Den största delen av besökarna i Sätmaskogen rör sig längs färdigställda och upptrampade stigar. Detta medför ett litet slitage mot markskiktet. I vissa delar av område är dock slitage större t.ex. på höjder som besöks för att beundra utsikten ut mot Mälaren. Hällmarkens mossor och lavar är känsliga för tramp. Slitage syns särskilt tydligt på hällmarken kring Bredängs camping.

Kulturarhistoriska lämningar och spår

Sätmaskogen har höga kulturarhistoriska värden. Sätmaskogens natur- och kulturlandskap med inslag av gårdar, torp, sommarhus för forna tiders välbärgade familjer och arbetarbo-städer, är ett av Stockholms kommuns få bevarade exempel på hur Mälarstranden kunde gestalta sig före den industriella expansionen kring sekelskiftet.

Längs Mälarstranden gick i äldre tider en betydelsefull farled under såväl sommar som vinter. Under vintern då isen lagt sig gick en strid ström av slädar fullastade med varor mot Stockholm. Stranden ingick under vikingatiden i ett försvarssystem. På flera ställen utmed leden fanns vårdkasar, bland annat på Kungshatt och Vårdberg. Vårdkasarna tän-

des för att varna Björkö för fientliga anfall. En annan del i detta gamla försvarssystem var troligen fornborgen vid Skärholmens gård från 500 e.Kr.

Sätra har fått sitt namn efter Sätra gård. Gården är en av Stockholms äldsta gårdar och känd sedan 1300-talet. Sätra gårds ägor omfattade hela skärholmsområdet utom Skärholmens gård och väster därom, vilket tillhörde Vårby gård. Vårby var vid denna tid traktens huvudort.

Enligt Gabriel Bodings karta från 1762 bestod Sätra gårds ägor av ängar, uppodlad mark, beteshagar och bergländig skogsmark och omfattade område kring dagens Sätra å och området ned mot Mälaren. Sätra gård restaurerades efter en brand på 1960-talet. Gården ligger vid Mälarhöjdens ridskola.

Under 1800-talet fanns förutom Sätra gård en större gård inom området: Skärholmens gård. Skärholmens gård var under 1600-talet ett torp under Vårby gård. På en karta från 1703 (Hesselgrens karta) omges gården av åkerlappar, ängar, hagar och björkskogar. Runt den brukade marken fanns områden med bergig och stenig mark med nytall och granskog med bra betesmöjligheter. Skärholmens gård var Mälarhöjdens scoutkårs utflyktsgård mellan 1947 och 1967. Nuvarande gårdsanläggning är från slutet av 1700-talet då den blev sommarnöje åt välbeställda stockholmare. Platsen var ett populärt utflyktsmål under 1800-talet, då lustturer med ångbåt gick till Skärholmens gård. Kring Skärholmens gård växte under slutet av 1800-talet en rad sommarhus upp: Sjövillan, Bergudden och Tusculum. I området fanns också krogar, Rostock från 1600-talet och Arboga Kök från 1830-talet. Arboga Kök brann ned under 1962. Rostock är hårt restaurerad. Det f.d. sommarhuset Lyran är idag ett populärt konditori.

I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet fanns en varvsanläggning vid Mälarstranden i Sätra. Verksamheten upphörde runt 1917-1919. Efter detta gjordes endast reparationer av pråmar vid varvet. Av varvet finns endast några fundament kvar idag. Varvsbyggmästarens bostadshus, portvaktstugan och arbetarboställen och mangelboden på höjden finns dock kvar.

Registrerade fornlämningar i området:

- R 38 Fornborg med kallmurar mot landsidan
- R 143 Rest av stensättning
- R 152 3 stensättningsliknande lämningar
- R 155 Gravfält med 4 stensättningar samt en husgrund *
- R 232 2 stensättningar
- R 233 Skärvtensförekomst (något osäker)
- R 243 Bellmans grotta (Bellmans stenar) Naturbildning med tradition

* Undersökt och borttagen: 4 stensättningar med brandbegravningar från folkvandringstiden. Dessutom en husgrund från historisk tid, möjligen en smedja.

En mer noggrann inventering bör göras av områdets kulturminnen. Kompletteringar kan sedan göras med skötselanvisningarna i skötselplanen för att skydda, bevara och visa kulturhistoriskt intressanta värden.

Del 2, Plandel, beskrivning av skötsel

Planens disposition

Skötselplanen består av två nivåer. Sätterskogen har först delats in i övergripande typområden utifrån vegetation, funktion och vilken inriktning på skötseln som föreslås. En översiktlig inriktning med mål och riktlinjer för skötseln anges för varje typområde.

Skötselplanen gäller skötsel av mark, fornminnes och friluftsanordningar. När det gäller byggnader bör en skötselplan tas fram (förslagsvis av Stadsmuseet) i särskild ordning.

Behov av underhåll eller tillbyggnad styrs av föreskrifterna. Där framgår att det är möjligt att utföra underhåll samt möjligt att söka tillstånd för tillbyggnader när verksamheter har önskemål om utveckling.

Den övergripande skötseln för marken är indelad enligt följande:

- * Kulturmark (K)
 - ädelövskog och halvöppen mark
 - öppen mark
- * Skog (S)
- * Vatten och stränder (V)
- * Aktivitetsytor med gräsmatta (Y)
- * Aktivitetsanläggningar (A)
- * Utvecklingsområden (U)

Sedan följer en detaljerad indelning av varje typområde i skötselområden. Områdenas avgränsning redovisas på karta 1. Beskrivning, mål och riktlinjer anges för varje skötselområde. Den andra nivån behandlar också anordningar för friluftslivet, tillgänglighet, stigar, vägar, information etc, och tas upp under avsnittet *Anordningar för friluftslivet*. Förutom kulturmarksskötseln som behandlas i den övergripande nivån finns här även ett kapitel om kultur- och fornlämningar. Slutligen anges även riktlinjer för tillsyn av naturreservatet och för uppföljning av skötseln.

Skötselplanen ska ligga till grund för ett detaljprogram för skötsel av naturmark som ska upprättas var 5:e år. I detaljprogrammet anges vilka åtgärder som ska utföras i naturmarken under femårsperioden. Alla åtgärder ska dokumenteras. Detaljprogrammet bör upprättas efter samråd med brukarna av området. Synpunkter bör därför inhämtas från intresseorganisationer som har verksamheter i området.

Skötselplanen ska också användas som underlag för planering av omgivande mark i anslutning till naturreservatet. För att upprätthålla och på lång sikt bevara den biologiska mångfalden i Sätterskogen måste tillses att naturreservatet inte blir isolerat från andra naturområden.

Skötselns inriktning för kulturmark – ädellövskog, halvöppen och öppen mark

Områdenas karaktär:

Områdena innehåller ädellövskog eller öppna och halvöppna marker med ädellövträd. De har med relativt lång kontinuitet hävdats intensivt och innehåller mycket höga naturvärden, friluftsvärden och kulturvärden.

Övergripande mål för kulturmarken:

Områdena ska hävdas med intensiv skötsel för att bevara och stärka deras höga natur- och kulturvärden. Aktiva insatser prioriteras där natur- och kulturvärden redan finns och där natur- och kulturvärden sammanfaller.

Kulturmarken ska vara en blandning av biotoper med omväxlande öppenhet med ädellövträd och ädellövskog. Den öppna marken ska inte minska i areal. Välutvecklade bryn med ädellövträd och bärande buskar och träd ska bibehållas och återskapas. Brynen ska vara artrika övergångs-, skydds- och födozoner.

Generella riktlinjer:

Ädellövskog och halvöppen mark: Variation i täthet ska gynnas. Vissa delar ska vara täta. Glesa delar hålls öppna genom röjning. Ekar och andra ädellövträd som t.ex. ask, lind och lönn ska gynnas. Stora tallar ska stå kvar och gynnas liksom grova aspar. Hasselbuskar gallras. En del hasselbuskar tas bort helt, medan de äldsta buskarna lämnas orörda. Städningsåtgärder som borttagande av döda eller döende träd och död ved får ej vidtagas utan särskilda skäl. De lämnas för att mulna på plats.

Solitära ädellövträd ska friställas. Trädens kronor ska stå fria med minst fem meter. Om igenväxningen har gått mycket långt bör röjning ske etappvis, för att inte förändringen av ljus- och fuktighetsförhållanden ska blir så dramatisk för träden och dess lavar, mossor och svampar. Föryngring av ekar och andra ädellövträd ska kontinuerligt säkerställas för att uppnå en varierad ålderssammansättning och därmed trygga beståndet av gamla ädellövträd.

Öppen mark: Öppna gräsmarker ska hållas öppna genom slåtter, bete eller slyröjning. Aktivitetsytor slås med slaghack/gräsklippare. Slåtter ska ske i juli/augusti med skärande eller klippande redskap för att gynna slåtterflora. Hävden ska gå så högt upp emot skogs-kanten som möjligt för att motverka igenväxning. Höet ska alltid föras bort. Om vegetationen innehåller värdefull flora är det bra om höet får ligga kvar och fröa av sig några dagar.

Vid röjning av den öppna marken tas små granar och sly bort. Solitära ekar friställs (se ovan). Vid täta hasselbestånd gallras buskarna. En del hasselbuskar tas bort helt, medan de äldsta buskarna lämnas orörda. Andra ädellövträd (ask och lönn) gynnas.

Skogsbryn: Lövträdsinblandning, särskilt ädellöv, olikåldrighet, luckighet och ett artrikt buskskikt så att brynen blir flerskiktade och breda, ska eftersträvas.

Vid röjning/gallring av skogsbryn tas små granar och tallar bort. Sly och ung asp som tar överhand i brynet och börjar breda ut sig över den öppna marken tas bort genom:

- gallring i etapper där 30-50% av bestånden tas bort vid varje tillfälle. Däremellan ska krontaket hinna slutas så att nya uppslag förhindras.

- ringbarkning där träden faller efter ca 3-4 år, i lägen där träden inte kan utgöra en säkerhetsrisk.

Sly och buskar röjs under sommaren för att utarma rotsystemet och minska behovet av röjningsinsatser i framtiden. Hänsyn ska dock tas till häckningssäsongen, varvid röjningsinsatser utförs under senare delen av sommaren.

Under aspen kommer undertryckta sekundära ädellövträd som ska gynnas (t.ex. ask, lind och lönn). Ekar, både gamla och unga, och grova aspar sparas, liksom bärande buskar och träd (slån, rönn, nypon etc).

Skötsel av ädellövskog och halvöppen mark

K1. Marken runt Skärholmens gård

Beskrivning:

Skärholmens gård är en parkmiljö med stora lindar, almar och askar. På gräsmattan framför gården växer fruktträd. Längs grusvägen växer lindar, askar och almar i en allé. Träden i allén är hamlade för länge sedan och bland lavfloran återfinns allélav. I omgivningen omkring gården växer ädellövskog med bredkroniga ekar och fältskiktet är rikt på örter. Skärholmsbäcken rinner genom området, vid kanten av parken mot alstrandskogen, ner till Mälaren. Bäckens stensatt.

Mål:

Kulturellt präglad parkmark med solitära grova ädellövträd, gräsmark och natur- och parkstrand. Dubbelsidig allé. Bäckens bevaras som stensatt och med överskuggande vegetation. I övrigt främjas rekreativvärdena.

Riktlinjer:

De grova ädellövträden som ofta är solitärer i parken, ska kunna utveckla/behålla sina breda kronor och få ljus. Ekar och andra grova ädellövträd som trängs ska friställas. Allén behöver fyllas på med träd i luckor där vissa tagits bort. Lämpliga befintliga föryngringsskott och småträd finns som kan väljas ut och vårdas för att ingå i allén på sikt. Vattenskott på alléträden ska tas bort. Stammarna ska vara solexponerade så att moss- och lavflora kan utvecklas.

Gräset klipps kort i parken. Buskar och brynen mot skogen sköts enligt riktlinjer för bryn.

Bäcken ska inte täckas igen eller vatten avledas. Vegetationen vid bäcken lämnas, även död ved som fallit ned lämnas. Strandlinjen ska skötas som naturstrand/parkstrand och ska inte hårdgöras. I program för upprustning av Skärholmens strandstig föreslås förbätt-

ringar av gångstråket vid stranden, så som ökad vattenkontakt genom borttagande av snöbärsbuskage nedanför Skärholmens gård samt nya sittplatser. I övrigt är det önskvärt att rekreativvärdena främjas i anslutning till gården.

En mer detaljerad trädgårdshistorisk dokumentation bör göras över gården, för mer preciserad skötsel.

K2. Brynzonen mellan bergrygg och öppen mark

Beskrivning:

Ek- och hassellund som är igenväxta hagmarker. Idag är området ganska tätt och innehåller enstaka stora ekar och även tallar. Det finns även ett stort inslag av björk. Aspar har tidigare fällt i slutningen. I luckorna efter asparna blir det ljust och uppslag av lövsly kan bli rikligt om hävd med fortsatt röjning inte sker kontinuerligt. Mulle-verksamhet utgår från K2 och bedrivs här och i skogen S4.

I den östra delen (mot bebyggelsen) står en ung lindskog i en blockrik slutning. Lindskog är mycket ovanligt i länet. Här och var står gamla lindar.

Brynzonen övergår i öppen ängsmark ned mot Skärholmsbäcken. Ängsyrtorna har slagits med slåtteraggregat de senaste åren, och uppvisar en stor blomsterprakt, främst med vanligt förekommande arter så som skogs- och rödklöver, prästkraze, kråkvicker och kärringtand.

Mål:

Ädellövlund med ekskog och hassel, i den östra delen lindskog. Öppna slåtterytor ned mot Skärholmsbäcken.

Riktlinjer:

De stora ekarna ska beredas plats för att få ljus och utrymme. Lövsly tas bort för att öppna upp området. Stora aspar och tallar sparas. Låt gamla träd stå kvar som hålträd och döende träd om de inte utgör fara för gångtrafikanter. Bland lövsly som växer upp i luckorna och ungträd efter asparna väljs exemplar av träd ut som får växa sig stora och gynnas. Resten gallras bort.

I lindskogen gynnas lind genom att annan lövsly gallras bort i täta bestånd. Unga lindar sparas. Linden är ett sekundärt ädellövträd som kommer upp under skärmar av t.ex. ek.

Den öppna marken slås med skärande/klippande redskap ca i början av augusti. Innan slåttern påbörjas kontrolleras groddjurens vandring från dammen. Mindre delar av den öppna marken kan klippas kort för aktiviteter.

K3. Öster om Sättra badet

Beskrivning:

Före detta ekhage som vuxit igen till vackra lundar. I området växlar ljusa, torra områden med mörka, fuktiga och frodiga. Inom området finns flera signalarter och rödlistade arter. Flera missgynnade och sårbara insekter har hittats här. Vissa av dem t.ex. ekbrunbaggen, finns i Sättra, men har inte påträffats t.ex. i nationalstadsparken i Stockholm. Det finns gott om små värdefulla miljöer som hålträd, lågor, död ved, döende träd och bergsbranter. Bergsbranterna som naturligt är mer öppna och med grova ekar har visat sig särskilt intressant vid inventeringar av lavar och mossor. Det finns inslag av aspdungar och trädskiktet är uppblandat med lind, alm, säl, björk, alm, tall och gran och ett rikligt buskskikt med hassel.

Området är igenväxande med asp, ek, säl och enstaka gran. Det varierar mellan att vara tätt med luckor som är ljusare. Variationen mellan öppna och slutna partier är av stor betydelse för den biologiska mångfalden. Likaså förekommer död ved och döende träd. Ett litet välutvecklat alkärr finns i den norra delen av området vid gränsen mot Sättrabadet. Det är vegetationsfritt i mitten och alarna står på socklar.

I den södra kanten av området mot badet, finns ett litet område med gallrad aspskog med riklig förekomst av underviol i markskiktet. Underviol är en signalart och är en ovanlig ädellövskogsart.

Den smala norra delen längs med den öppna marken vid K9 (som är en före detta hagmark) består av gammal gles ekskog med hassel, rönn och hagtorn. Ekskogen fortsätter i rasbranten mot bergryggen.

Mål:

Kulturpåverkad mark med en mångfald av biotoper. Variation mellan öppet, slutet, fuktigt torrt, bergsbranter, ljusa hållar och förekomst av småmiljöer som död ved, hålträd m.m.

Riktlinjer:

Delar av den täta lunden får fortsätta att vara tät, även om enstaka, trängda bredkroniga ekar ges ökat livsutrymme. Röjning av trivala träd och ungräd kring ekar som är trängda i den lundartade ekskogen ska ske försiktigt. Överlag bibehålls det slutna krontaket. Gallring görs främst av lövsly och gran. Hasselbuskar gallras. Hällpartier hålls öppna. Området med asp och underviol behålls som aspdunge men gallras för att få mer ljus och utrymme för träden att växa sig stora. Alkärrer och områden med riklig förekomst av död ved och döende träd lämnas för fri utveckling.

Åtgärder i detta område ska föregås av en detaljerad plan för att kunna tillgodose olika arters krav och avväga olika värden/intressen i området.

K 4. Marken runt Sättra gård

Beskrivning:

Öster om ridskolan är naturtypen gammal betesmark på bergssluttningar med spridda grövre träd främst ek och tall och ett underskikt av ek och lönn. Fältskiktet består av gräs och örter. Delvis är området fortfarande ganska öppet och har ljus karaktär. De gamla

träden är höga och stora men inslaget av död ved är lågt. Inom området ligger Sättra gård och Mjölnarstugan.

Blockbrant med tätt hasselbuskage och ett trädskikt av gammal ek och tall.

Väster om ridskolan växer ädellövskog på brant bergssluttning som vetter mot söder. Detta är gammal betesmark, vilket gamla vidkroniga ekar vittnar om. Här finns även rikligt med gamla ekar med död ved. Träden i bergsslutningen har ringbarkats av hästar. Det dominerande trädskiktet är dock yngre med mycket björk och asp. Ridstigar finns i området, från stallet upp till ridbanan vid vattentornet och ner mot Sättra varv. I blockmarken växer rikligt med hassel.

Mål:

Ek, tall och hasselbackar med öppen och ljus karaktär.

Riktlinjer:

Hasselbuketter gallras. Stora ekar friställs. Stora träd skyddas från att ringbarkas av hästar. Öster om ridskolan gallras mycket björk och aspsly bort. Spara hassel.

K5 Kulturmark norr om Sättra varv

Beskrivning:

Sättra varvsområdet är starkt kulturpräglad efter tiden med varv och jordbruk. I området finns gamla hagmarker och en rik förekomst av gamla vidkroniga ekar. Vissa delar är mer slutna med ädellövskog, lundmiljöer, eller blandskog med grova barrträd. Buskskiktet är rikligt med bland annat slån, hagtorn, nyponros, skogstry och hassel. Tidigare var området mer öppet, där det idag är ädellövskog. Eftersom området brukades betade djuren troligen både i hagmarker och på skogen vilket gjorde den mer öppen. Man har även bedrivit skogsbruk.

Väster om båtclubbhuset finns flera vidkroniga solexponerade och ihåliga ekar och gamla tallar i en gallrad hagmark. Man har vid inventeringar (Ekologigruppen, 1998) funnit ett flertal tecken på de höga värdena i området, t.ex. rödlistade arter av knappåslavar. Andra fynd är skeppsvarvsfluga och andra rödlistade vedinsekter, knutna till ek. Den sydsluttande torrbacken direkt väster om båtupplägningsplatsen, har en typisk torrängsflora, vilket är en ovanlig naturtyp för kommunen. Större delar av området betas sedan några år tillbaka av får. Naturvårdsgällringar har gjorts i delar av hagmarken för att återskapa en mer öppen hagmark. Restaureringsarbetet sker etappvis under flera år.

Lämningar från varvstiden finns överallt i området t.ex. som rester av varvsbyggnaden, bostäder och hus och spår av gamla vägar. På gamla grova tallar vid stranden syns än idag märken efter tvättlinorna vid tvättstugan.

I områdets nordöstra del (vid nordspetsen av Varpaängen) finns ett område med grova aspar och en delvis påverkad bäckravin kantad med al. Grova aspar är viktiga för fågelliv och insekter.

De centrala och norra delarna består av blandskog och barrskog. Här vi finner ett flertal riktigt grova barrträd, främst tallar.

Mål:

Ett område som varierar i öppenhet. Vissa delar ska vara öppna eller halvöppna hagmarker med ädellövträd genom bete eller slåtter. Ett rikt buskskikt för fågellivet behålls i brynzoner. Grova aspar ska sparas. Grova tallar som finns i området ska behållas. Stranden ska vara naturstrand med inslag av öppna partier som minner om varvstiden

Riktlinjer:

Fortsatt restaureringsarbete. Halvöppna marker som torrbackar och gläntor hålls öppna med bete eller slåtter. I torrbacken väster om båtuppläggningsplatsen kan ytterligare del av buskarna röjas bort. Lämna dock kvar mindre grupper av buskar för fågellivet. Buskarna lämnas även kvar i området vid grusvägen väster om varpaängen. Bredkroniga ekar friställs. De grova asparna i områdets nordvästra del sparas. Åtgärder i detta område ska föregås av en detaljerad genomgång för att kunna tillgodose olika arters krav och avväga olika värden/intressen i området.

I f d hagmarken norr om båtclubbhuset, där gallringen varit kraftig, kommer det att behövas underhåll i form av fortsatt gallring och slåtter för att inte sly skall slå upp. Bevara visst buskskikt. I övrigt tas skärp tas bort i området.

Stranden sköts som naturstrand (se riktlinjer i avsnittet *Mälarstrand*), med öppna partier som minner om varvstiden. Inom ramen för projekt Skärholmens strandstig anläggs en ny grillplats vid stranden, vidare föreslås att den gamla bryggan ska ersättas av en ny, för att öka rekreationsvärdena i området. Strandpartier görs med tillgängligt genom att anlägga parkeringsplatser för funktionshindrade vid varvet.

Övrig barrskog och blandskog lämnas för fri utveckling.

K 6.**Beskrivning:**

Ädellövskog utmed bergskanten med omväxlande tät och öppen karaktär. Inom området finns ett fåtal är riktigt stora ekar i en tät blandlövskog. De gamla ekarna har ett högt naturvärde som håll- och mulmträd med många arter knutna till sig.

Mål:

Variationsrik ädellövskog utmed bergskanten. Brynen mot ädellövskogen ska vara artrika övergångszoner till ädellövskog.

Riktlinjer:

Gallring i den tätare delen av ädellövskogen görs för att gynna ett större inslag av ädellövträd som ek, ask, alm, lönn och hassel. Små granar tas bort. Stora tallar lämnas. Löv-sly av triviallövsly som asp och björk får ej ta överhand i ädellövskogen, men enstaka exemplar lämnas för att få växa till sig till stora träd. Stora grova aspar tas generellt aldrig bort. Sekundära ädellövträd som t.ex. ask, lind och lönn lämnas kvar. Hasselbuketter gallras. Stora träd bereds utrymme.

Den glesa ädellövskogen i nordost gallras hårdare för en större öppenhet och mer ljus. Grova träd friställs. Hasselbuketter gallras. Brynen mellan öppen mark och ädellöv-

skog ska vara flerskiktade med buskar och lövträd och sköts enligt generella riktlinjer för skogsbryn.

K 7

Beskrivning:

Varierande halvöppen mark, ädellövskog och blandskog. Stranden väster om Sättra varv är en naturlig moränstrand med blandlövskog med inslag av ädla lövträd. Längs med båtuppläggningsplatsen sträcker sig en smal bård av gamla ekar i ung lövskog med trivial-lövträd och hassel. En mycket stor ek står längst söderut i området.

Norr om den öppna marken vid Ekelund (K12) finns en före detta betesbacke som uppe på höjdpartiet är relativt solöppen. Flera gamla ekar och tallar står spridda över kullen. Vegetationen är lundartad med gammal ekdominerad skog med buskar av hassel, sälg och lind. Den östra och norra delen består av uppvuxen, tät blandad ädellövskog med ek och lind. Här finns flera mycket grova träd. En ensidig ekallé löper längs vägen vid den öppna marken (K12) med fem ekar.

I övrig består området av ädellövskog/blandskog med olika ädellövträd som ask lönn och ek och andra lövträd som asp, björk och hasselbuskar. Enstaka stora tallar och ekar finns i området. Skogen är relativt ung.

Vid stranden finns resterna av Arboga kök. Ädellövskog/blandskog med oxel, ek, lönn, alm och björk, tall, gran och asp. En gammal ask som står längs strandpromenaden har tidigare varit hamlad.

Mål:

Öppna och halvöppna marker ska hållas öppna. Aspdungen med äldre aspar behålls.

Betesbackens höjdparter med grova ekar hålls halvöppen medan lundmiljön i den norra delen ska bibehållas tät.

Ädellövbården längs båtuppläggningsplatsen ska bibehållas med ekar som får gott om plats. Blandskogen med ädellöv ska utvecklas mot en blandad ädellövskog. Stranden ska vara naturstrand med siktluckor enligt anvisningar under rubrik *Mälarstranden*.

Riktlinjer:

I ekbården vid båtuppläggningsplatsen hålls ekarna friställda från unga lövträd som växer upp i krontaket så att de trängs. Hasselbuketter gallras. Små granar tas bort.

Halvöppna marken på höjden hålls öppen med slätter och röjning. En detaljerad skötselplan tas fram innan åtgärd. Ekarna i den ensidiga allén friställs. Vattenskott tas bort.

En trädgårdshistorisk dokumentation bör göras för Arboga kök.

Skötsel av öppen mark

K8. Öppen mark vid Skärholmens gårdsväg

Beskrivning:

Fuktig öppen mark med björkar och ett dike. I diket växer vass, al, björk och videbuskar.

Mål:

Öppen mark med videbuskar och delar som gles björkäng.

Riktlinjer:

Den öppna marken hålls öppen genom röjning av sly. De öppna luckorna kan slås med skärande eller klippande redskap. Björkarna gallras. I diket röjs delar av växtligheten bort för att öka vattenflödet, enligt detaljerad skötselplan. Mindre partier lämnas med växtlighet av vide och al för att få delar som är beskuggade och för fågellivet. Ta bort grenar och annat avfall som ligger i diket och som hindrar vattenflödet. Enstaka döda grenar kan dock lämnas kvar i solexponerade lägen. För dammen och närliggande bäcksträcka finns detaljerad skötselplan framtagen. Mindre del av den öppna marken längst öster ut föreslås bli hundrastområde.

K9. Öppen mark öster om Sättrabadet

Beskrivning:

Öppen mark som tidigare varit odlad.

Mål:

Öppen mark.

Riktlinjer:

Lövslyn som håller på att tränga in över den öppna marken röjs bort. Gräset slås med skärande eller klippande redskap. Ytan norr om dikesmarkeringarna föreslås som hundrastområde.

K10. Öppen mark uppe på Sättraberg

Beskrivning:

Gräsmark med en fin bård av vidkroniga ekar längs bergroten i nordväst. Ytan har använts bland annat för valborgsmässofirande. Mellan gräsmarken och ridbanan finns en dunge med asp och sälgbuketter.

Mål:

Öppen gräsmark. Bård med vidkroniga ekar. Dunge med blandade lövträd och buskar mellan ridbanan och gräsmarken.

Riktlinjer:

Gräsmarken hålls öppen. Ekarna i bården vid bergroten hålls friställda. Dungen med asp och sälg gallras försiktigt och ska ha både lövträd och buskar.

K11. Halvöppen mark väster om Sättravarvsvägen / plats för ny ridstallanläggning

Beskrivning:

Den halvöppna gläntan väster om vägen ner till varvet var tidigare åkermark, men har varit under igenväxning av lövsly, främst asp, sedan jordbruket lades ned. Intill vägen finns en aspdunge med lite äldre aspar som har gallrats etappvis de senaste åren, för att åter öppna upp marken. En stor ek står längre in i området är trängd. En ny ridstallanläggning planeras inom området.

Mål:

Ridstallanläggning med omgivande halvöppen kulturmark.

Riktlinjer:

Vid anläggning av ridverksamhet ska stor naturhänsyn tas. Ekmiljöerna vid den f d åkermarken värnas särskilt. Likaså bör dagvatten tas om hand. Anläggningen bör anpassas till sitt läge i reservatet och vara öppen och tillgänglig för besökarna. Ekmiljöerna sköts kontinuerligt genom att friställa kronorna från uppväxande sly. Hästbete för naturvårdstjänst är önskvärt.

K12. Öppen mark vid Ekelund, öster om Sättravarvsvägen.

Beskrivning:

Vid sidan av vägen finns en gräsyta som klipps regelbundet idag och används som träningsområde för Stockholms kennelklubb. Hagtorn växer i brynet och en bit ut över gräsmattan.

Mål:

Öppen mark. Träningsområde för kennelklubben.

Riktlinjer:

Den öppna marken slås med slaghack eller skärande/klippande redskap. Hagtorn lämnas.

K13. Östra Varpaängen

Beskrivning:

Öppen gräsmark som tidigare har brukats som slåtter- och odlingsmark. Östra delen av Varpaängen är idag utan hävd. Ett dike med rinnande vatten löper genom gräsmarken. Diket är bevuxet med videbuskar och al. Vattnet rinner vidare i en bäck genom ett alkärr i gränsen mellan område K5 och S8 ner till Mälaren. Rinnande vatten är av stor betydelse för biologisk mångfald både som naturtyp och med betydelse för omgivande naturtyper. I kanterna på den öppna marken som vetter mot ädellövskog har lövsly med framför allt asp vuxit in på den öppna marken.

Mål:

Öppen gräsmark med rinnande vatten i dike. Norra delen av gräsmarken hävdas genom slåtter eller bete. Sydöstra delen av fältet föreslås bli hundrastområde. Brynen mot ädellövskogen ska vara artrika övergångszoner till ädellövskog.

Riktlinjer:

Norra delen av gräsmarken slås med skärande eller klippande redskap alternativt betas. Sydöstra delen av ången som föreslås bli hundrastområde slås med slaghack. Hög vegetation sparas i utkanterna som en naturlig avgränsning. Brynen mot den öppna marken ska skötas enligt generella riktlinjer för skogsbryn. Där parkvägen från entrén vid Bredängs camping når den öppna marken hålls vegetationen gles för att uppnå utsikt över det öppna landskapet.

I diket röjs delar av träd och buskbestånd för att öka vattenflödet. Røjningen ska göras under sommaren, efter häckningssäsong. Del av diket lämnas med växtlighet av vide och al för att bevara beskuggade miljöer och för fågellivet. Ta bort grenar och annat avfall som ligger i diket och som hindrar vattenflödet. Enstaka döda grenar kan dock lämnas kvar i solexponerade lägen.

Skötselns inriktning för skog

Områdenas karaktär:

Blandskog, lövskog, triviallövskog, hållmarker, barrskog och fuktlövskog. Ett stort inslag av ädla lövträd finns i samtliga naturtyper. Stora delar av skogen har tidigare varit skogsbetat och ett lättare skogsbruk med plockhuggning har bedrivits. Områden finns med gamla granar och tallar. Naturvärden och värden för friluftsliv är höga.

Övergripande mål för skog:

En mosaik av skogsmiljöer som brukas för naturvård med försiktig röjning och gallring. Skogen ska skötas så att de biologiska värdena bevaras och utvecklas. Det ska finnas en rik förekomst av grova träd, död ved, döende träd, hålträd, torrakor och småmiljöer.

Generella riktlinjer:

Skogsskötsel ska göras i naturvårdande syfte. Röjning och gallring kan ske i täta partier. Gläntor i skogen hålls öppna med röjning och eventuellt slåtter. Plockhuggning för förnygring och öppenhet och för framkomlighet görs vid behov. Inga övriga städåtgärder får vidtas. Impediment, våtmarker, rasbranter och liknande lämnas alltid för fri utveckling. Stora transporter av virke ska helst ske på tjälad mark. Alla markskador ska lagas.

Hållmarkstallskogen lämnas för fri utveckling. Inga städåtgärder i form av borttagande av döda grenar och stammar på träd och mark får vidtagas. När träd faller över större stigar eller parkvägar får de sågas upp och läggas ut sidan. Ris tas bort. Vid större stormfällningar får del av virket föras bort.

Brynzoner sköts genom att gallra och skapa flerskiktade bryn med ädellövträd, barrträd och buskskikt. Sly och buskar röjs under sommaren för att utarma rotsystemet och minska behovet av röjningsinsatser i framtiden.

Stora grova tallar och granar är värdefulla miljöer och äldre barrskog är bristmiljöer i Stockholmstrakten. Därför tas de generellt inte bort. Förnygring i blandskog och barrskog måste ombesörjas genom att aktivt gynna barrträden med gallring av omgivande lövträd.

Skötsel av skogsområden

S1 Sydväst om Skärholmens gård

Beskrivning:

Blandskog med stor andel ädellövsträd, så som ek, ask, lind. En del av träden är grova bland annat träd som ek och gran. Centralt i området har tidigare funnits en gård vid namn Tusculum. Idag återstår rester av trädgården i form av gläntor med fruktträd, örter och buskar. I närheten står ett bestånd med bok. Ned mot vattnet ligger en husgrund, som

troligen är grunden till en fabrik för koltrådslampor som började uppföras runt 1910-talet. Idag växer träd in i grunden.

Längs stranden, som är naturstrand, finns knäckepl och fuktiga partier med al och hägg. Strandalskogen har högt botaniskt värde. Skärholmens strandstig löper utmed Mälaren med en avstickare mot en välbesökt udde.

Mål:

Blandskog med stor variation av trädslag. Öppna gläntor och tydliggörande av den gamla trädgården från Tusculum. Bevarad strandskog.

Riktlinjer:

Gallring av sly och mindre träd kontinuerligt för att bevara variationen av trädslag inom området. Grunden röjs från träd. Rövning av sly och ev. slåtter vid gläntor och f d trädgård. En trädgårdshistorisk dokumentation samt en mer detaljerad skötselplan tas fram före åtgärd kring områdets centrala delar.

Strandskogen lämnas utan åtgärder. En grillplats anläggs på udden vid Mälaren inom projekt Skärholmens strandstig.

S2 Norrbranten söder om Skärholmens gårdsväg

Beskrivning:

Blockrik blandskog med bl a björk, tall, asp, ek, rönn och hassel i norrsluttning. Skogen fungerar som en buffert mot vägen.

Mål:

Blandskog

Riktlinjer:

Fri utveckling. Inga åtgärder, utöver siktrövning längs vägen.

S3 Skogsparti mellan Sättra bad och Skärholmens gård

Beskrivning:

Bergrygg med främst hållmarkstallskog och blandskog. Bergryggen sluttar relativt brant mot dalgångarna i norr och söder. Nere vid stranden vid Skärholmens gård finns ett fuktigt område med klibbalstrandskog. Den är relativt opåverkad och innehåller lågor och torrträd. En enorm ask växer i kanten av området med grenarna hängande över strandpromenaden.

Skogens västra delar består till stor del av ungskog med asp och hassel. Det förekommer även stora granar, hassel och ek. Skogen i den nordöstra delen är gammal skog på högproduktiv skogsmark. På hållmarken finns gammal tallskog med lågor och torrträd. Håll-

Hällmarkstallskogen är gles med mycket ljung. Det finns även ett rikligt inslag av ädellöv i skogen, särskilt vid stranden. Uppe på hällmarken finns en fornborg. I övrigt är skogen blandskog med förekomst av lågor och grov gran. Stranden är naturstrand.

Mål:

Alstrandskog och äldre barrskogskog med inslag av ädellöv. Naturstrand. Framkomliga gångvägar.

Riktlinjer:

Fri utveckling. Skötsel utmed gångvägar och motionsspår enligt *Anordningar för friluftslivet*. Strandpromenaden sköts enligt *riktlinjer för Mälarstrand/friluftsliv*.

S4. Skogsryggen mellan Skärholmsdalen och Sättraån

Beskrivning:

Hällmarkstallskog och blandskog. Sydsidan av berget består av blockmarker. I svackan mellan hällmarkerna väster ut finns ett relativt orört kärr.

Mål:

Hällmarkstallskog med små våtmarker och surdrog. Blandskog.

Riktlinjer:

Fri utveckling.

S5 Skogshöjderna mellan Sättra och varvsområdet

Beskrivning:

Hällmark med mycket torrakor. På höjderna är hällmarken bar. På hällmarken finns tall, rönn, blåbär, ljung. Ganska torrt dock med fuktiga svackor. Längre ned finns ett jordlager. Där är också markskiktet örtrikt. Små dungar med ung lövskog, främst asp finns i hällmarkstallskogen.

I norra delen finns ett parti med gammal relativt storvuxen granskog med god bonitet, uppvuxen granskog på rika marker är mycket ovanliga i dagens skogar. Gammal granskog med torrträd och inslag av ek. Granarna är till viss del trängda. I övrigt är skogen i sluttningen från hällmarken relativt gammal blåbärsgranskog, samt yngre löv- och blandskog på före detta hävdad mark. I de lägre partierna vid stranden finns en sumpalskog med ung al och sälg.

Stranden är till största delen naturstrand. En sträcka är anlagd parkstrand med gräs och planterade träd.

Mål:

Granskog och hållmarkstallskog. Naturstrand.

Riktlinjer:

I området med gamla granar tas sly tas bort runt granarna. Hållmarken lämnas för fri utveckling. Stranden sköts enligt *riktlinjer för Mälarstrand*.

S6. Hållmarksparti söder om Bredängs camping

Beskrivning:

Relativt orörd karaktär med hållmarkstallskog med stort inslag av lågor och torrträd, hålträd. Trolig häckning av spillkråka (rödlistad). Dock saknas riktigt gamla och grova träd.

Mål:

Hållmarkstallskog.

Riktlinjer:

Fri utveckling. Vegetation utmed gångvägar och motionsspår sköts enligt *Anordningar för friluftsliv*.

S 7. Skogsmarkerna norr om varvsområdet

Beskrivning:

Området är mycket heterogent och kuperat. Höjderna består av hållmarker med hållmarkstallskog. I lägre partier där jordtäcket blir rikare övergår vegetationen i blandskog eller lövskog. Stranden är naturstrand (stenstrand och moränstrand) förutom vid båtbyggarna. Ofta står gamla grova tallar i strandkanten och i fuktiga remsor växer al. Vid stranden nedanför Lyran finns Bellmans stenar. Omkring Lyran växer ett bestånd med artrik gammal ädellövskog.

Söder om strandpromenaden mellan Mälarhöjdsbadet och Bellmans stenar finns en björkbacke på gräs och örter i en brant sluttning.

Höjderna med hållmarkstallskog runt campingen är förmodligen populära utsiktspunkter. Hållarna är slitna, särskilt mosstäcket.

Mål:

Hållmarkstallskog och blandskog.
Björkbacke.

Riktlinjer:

Hällmarkerna lämnas för fri utveckling. Björkbacken gallras. De artrika ädellövsskogspartierna vid Lyran bevaras genom slyröjning och försiktig gallring. Strandpromenaden sköts enligt anvisningar för Mälarstrand. Övriga gångvägar sköts enligt *Anordningar för friluftslivet*.

Skötselns inriktning för vatten och stränder

Områdenas karaktär:

Mälarens strand samt de större vattendragen i Sätmaskogen, som har sitt utlopp i Mälaren. Vatten- och strandområdena har mycket höga naturvärden. Friluftsvärdena är höga då vattenkontakt och närhet till vatten är av stort värde för såväl rekreation och bad. Även kulturvärdena är höga eftersom både stranden och vattendragen bär kulturhistoriska spår.

Övergripande mål för vatten och stränder:

En obruten strandlinje längs Mälaren med naturstrand och parkstrand som innehåller höga naturvärden och utgör en spridningsväg för växter och djur. Stranden ska vara tillgänglig för friluftslivet.

Vattendrag ska bevaras och restaureras. De är värdefulla för Sätmaskogen, som livsmiljöer, spridningsvägar, refuger och som näringsfällor.

Generella riktlinjer:

Stranden bevaras i första hand som naturstrand med extensiv skötsel eller fri utveckling. För att bevara ett attraktivt promenadstråk längs vattnet bör siktluckor finnas vid lämpliga platser utifrån topografi och naturhänsyn. En detaljerad skötselplan för strandvegetationen tas fram.

Vegetationen längs vattendragen lämnas generellt utan skötsel. De mer triviala delarna sköts så att en variation av lokal miljöer skapas med omväxlande skuggiga och solbelysta partier. Däremot kan vissa åtgärder göras för att öka vattenflödet. För dammarna i Skärholmsdalen och vid Sätträån finns detaljerade skötselplaner.

Återskapande av vattenmiljöer och vattendrag kan göras där det är lämpligt ur naturhänsyn.

Skötsel av vattenområden

V1. Mälarstrand

Beskrivning:

Sätmaskogens stränder längs Mälaren är viktiga för spridning av växter och djur. Vissa delar innehåller fuktiga partier och våtmarker. Långa sträckor är naturstrand som har stora biologiska kvaliteter. Sättrastranden är den längsta sammanhängande naturstranden i Stockholms stad. Stränderna i Sättra är ekologiskt särskilt känsliga stränder (Stadsbyggnadskontoret, 1995). De har höga naturvärden och är värdefulla för friluftslivet.

I den norra delen är naturstranden relativt brant stenstrand med åldersblandad gallrad lövskog längs stranden. Stora flyttblock ligger nära stranden nedanför Lyran. Området

har kulturhistoriska värden då det sedan lång tid förknippats med Bellman - Bellmans stenar.

Naturstranden fortsätter söderut som brant moränstrand med gamla grova tallöverstående och grova aspar. Mellan strandstigen och vattnet står enstaka grova tallar. Vid Mälars höjdsbadet och Sättrabadet är stranden parkartad. Även en sträcka av stranden norr om Sättrabadet har en parklik karaktär med planterade växter och gräs. Vid Sättra varv är stranden hårdgjord med grus och bryggor.

Mellan Sättra varv och Sättrabadet är naturlig moränstrand med lövskog med spridda gamla ädellövträd och blandlövskog med stor inslag ädla lövträd. Här och var står gamla grova träd av tall och ek. Ett strandavsnitt utgörs av isslipade hållar. Strax norr om Sättrabadet finns ung alstrandskog.

Även söder om Sättrabadet finns ett parti med relativt opåverkad klibbalstrandskog med lågor och torrträd. Vid Skärholmens gård är naturstranden bruten av båtbyggor och påverkad strand. I strandområdena runt Skärholmens gård finns flera mindre och större partier med sumpskog. Dels som en bård av gamla alar längs stranden med gamla ekar och askar stående i kanterna.

Dels en sammanhållen välutvecklad alstrandskog med gamla träd med stora förutsättningar att med tiden bli en mycket värdefull miljö för många hotade arter.

Naturstranden fortsätter mot Johannesdal med uppvuxen blandskog med inslag av mycket grova granar.

Mål:

Naturstrand och parkstrand. Arealen naturlig vegetation ska inte minska. Ekologiskt särskilt känsliga stränder undantags från anläggningar, utöver de åtgärder som föreslås i Program för Skärholmens strandstig.

Riktlinjer:

Strandlinjen ska behållas intakt som naturstrand och tillgänglig för framkomlighet för friluftslivet.

Ekologiskt särskilt känsliga naturstränder vårdas så att de naturliga ekosystemen utvecklas och gynnas. Vissa partier som innehåller fuktlövskog lämnas för fri utveckling. En skyddszon behövs i direkt anslutning till vattnet för att minska tillförseln av närsalter till vattnet och på så sätt öka vattenområdets motståndskraft mot förändringar.

Utmed strandpromenaden får dock finnas siktluckor i vegetationen för utblickar mot Mälaren, där topografi och naturhänsyn får vara vägledande. Siktluckorna ska markeras i detaljerad skötselplan. Vegetationen invid vattnet, mellan siktluckorna lämnas utan skötsel.

Den naturliga vegetationen öster om strandpromenaden bibehålls och vårdas genom att bevara och friställa grova träd. Gallring i täta slybestånd utmed vägen görs för att skapa uppvuxen skog och en säkrare gångväg.

Riktlinjer för skötsel av vegetationen längs stranden finns även i delområdena som ligger i anslutning till stranden.

I program för upprustning av Skärholmens strandstig finns bland annat förslag på en nya grillplatser, ev. ny brygga, sittplatser samt punktinsatser med strandskoning där vattnet urholkar stranden.

V2. Skärholmsbäcken

Beskrivning:

Skärholmsbäcken rinner från Skärholmsdalens övre del och ut i Mälaren. Flödet är lågt men kontinuerligt även över sommarmånaderna. Miljön kring bäcken är fuktig och till stora delar skuggig, då den kantas av sälgbuskage och uppväxande lövsly. Vassen breder likaså ut sig längs dikeskanten. Sträckan från kurvan på Skärholmens gårdsväg ned mot dammen hålls öppen från sly och vass. En naturtrogen damm har anlagts i anslutning till diket strax ovan det övre koloniområdet. Bäcken är kulverterad genom koloniområdet och fortsätter i en meandrande slinga ned till Skärholmens gård där den övergår i en stenglagd ränna. Den har sitt utlopp i en våtmark vid Mälarstranden.

Mål:

Vattendrag som Skärholmsbäcken är värdefulla miljöer i Skärholmen. Vattendragets och dammens kvaliteter ska bevaras eller stärkas.

Riktlinjer:

Bäckens vegetation görs mer varierad genom försiktig gallring. Död ved lämnas kvar. Åtgärder som ger ett ökat vattenflöde planeras i samband med bostadsbyggande i Skärholmen. För dammen och bäcksträckan intill finns en detaljerad skötselplan framtagen.

V3. Sättraån

Beskrivning:

Sättraån har ett meandrande förlopp som är av länsintresse och har höga naturvetenskapliga och pedagogiska kvaliteter. Den bedöms vara av naturvärde klass 3, vilket motsvarar höga naturvärden av regionalt skyddsvärde. Sättraån uppvisar en drygt kilometer lång och upp till sex meter djup, vackert utbildad, meandrande bäckravin. Den är bevuxen med en frodig trädvegetation (ca 60-70 år) av al ek, lönn och en markvegetation med signalarter som vätteros (Stockholms stad, 1992) och lundelm. Inga riktigt gamla träd finns och ej heller något stort inslag av död ved. Den är typisk och välutbildad och en av få meandrande bäckar i länet. (Ekologigruppen, 1998).

Den östra delen av vattendraget är utdikad och utan meanderslingor och har ingen ravinmiljö. Här finns istället en bård av ung alskog.

Det vatten som finns i Sätträåns avrinningsområde är till stor del kulverterat och dränerat, vilket gör att vattenföringen och vattenflödet är betydligt lägre i ån än det tidigare varit. En mindre del av det kulverterade dagvattnet har återförts till Sätträån i samband med anläggning av en damm i åns övre del 2003.

Mål:

Meandrande bäckravin med kontinuerligt vattenflöde och frodig vegetation.

Riktlinjer:

Vegetationen längs med ravinen lämnas kvar. Gallring i aspbården utmed gångvägen görs dock kontinuerligt. Åtgärder för att öka vattenflödet ytterligare är positivt. Kontroll av föroreningshalter måste dock först vara klara.

Särskild skötselplan är framtagen för dammanläggningen. Spång vid utloppet och minskad kulvertering utförs i projekt Skärholmens strandstig.

V4. Lyranbäcken

Beskrivning:

En liten bäck rinner genom en trång sprickdal och ut i Mälaren. Miljön är skuggig och fuktig. Omgivningen består av barrdominerad blandskog av grästyp.

Mål:

Vattendrag är värdefulla miljöer i Sättra. Deras kvaliteter ska bevaras eller stärkas.

Riktlinjer:

Bäckens vegetation behålls. Död ved lämnas kvar. Åtgärder som ger ett ökat vattenflöde är positivt. Exempel på åtgärder finns framtaget i Skärholmens vattenmiljöer (Ekologi-gruppen, 1997).

Skötselns inriktning för aktivitetsytor

Y1, Y2, Y3, Y4

Områdenas karaktär:

Gräsmattor som klipps. Högt rekreativsvärde. Naturvärdet är lågt, men områdena fungerar för spridning m.m. Dessa områden ligger vid parkeringsplatsen vid Mälarhöjdens strandbad, delar av Varpaängen vid Sättra varv, vid Bredängs camping och vid Alsätravägen.

Övergripande mål för aktivitetsytor:

Gräsplaner för aktiviteter som t.ex. boll, lek m.m.

Generella riktlinjer:

Gräsmattor som hålls öppna och kortklippta med slaghack/gräsklippare.

Skötselns inriktning för aktivitetsanläggningar

Områdenas karaktär:

Områden för verksamheter som bad, minigolf, koloniområden, ridanläggningar och upplägningsplatser. Värden för rekreation i första hand.

Övergripande mål för aktivitetsanläggningar:

Anläggningar inom reservatet med aktiviteter som främjar och utvecklar friluftsliv och rekreation. Anläggningarna ska smälta väl in i områdets karaktär och de ska inte hindra eller försvåra möjligheten för besökare att passera genom området.

Generella riktlinjer:

Framkomligheten och tillgängligheten i området ska inte hindras. Öka och skydda vegetationen för att rama in områdena.

Skötsel av aktivitetsanläggningar

A1 och A2 Parkering och koloniområden

Beskrivning:

Två koloniområden med trädgårdsodlingar. Parkering till Skärholmens gård och kolonier.

Mål:

Parkering och koloniområden.

Riktlinjer:

Skötseln av kolonilotterna får anpassas till avtal och föreskrifter (t.ex. förbjudet att använda kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel). En gemensam kompostanläggning för trädgårdskompost från skötseln av lotterna anläggs. Parkeringen hålls städad och planteringarna sköts enligt parkstandard.

A3 och A5 Sättrabadet och Mälarhöjdsbadet

Beskrivning:

Sättrabadet och Mälarhöjdsbadet är två större allmänna bad inom området.

Mål:

Badplatser.

Riktlinjer:

Fortsatt skötsel som badplatser.

A4 Sättra ridhus, ridbana på platån

Beskrivning:

Ridbana omgiven av naturmark.

Mål:

Ridbana

Riktlinjer:

Ridbanan sköts enligt praxis och området runt banan hålls städad.

A6 Sättra varv

Beskrivning:

Båtuppläggningsplatsen vid Sättra varv består av en grusad plan med enstaka buskar.

Mål:

Anläggningen är en av de båtuppläggningsplatser som idrottsförvaltningen anser vara ovärderlig och måste bevaras. Inte minst för de mer centralt belägna båtklubbar som måste omlokaliseras vid markanvisningar till byggherrar. Området ska passa in i natur- och kulturmiljön. Stranden ska hållas tillgänglig för allmänheten.

Riktlinjer:

Båtuppläggningsplatsen vid Sättra varv ska hållas i skick genom återkommande städåtgärder. Inga träd och buskar får tas ned, annat än av säkerhetsskäl. Stranden hålls framkomlig och tillgänglig för att promenera genom området.

Skötselns inriktning för utvecklingsområden

Områdenas karaktär:

Områden som tidigare varit naturmark men idag är grusade skräpiga ytor och upplagsplatser.

Övergripande mål för utvecklingsområden:

Områdena ska integreras i omgivande natur genom att förändras och utvecklas så att de stärker naturreservatet.

Generella riktlinjer:

Återställning av mark till naturmark eller anläggning för friluftslivet.

Skötsel av utvecklingsområden

U1.

Beskrivning:

Mellanlager för skötsel av Skärholmens stadsdel med träd och buskar som flisas, jord, sand samt redskap och material till stadsdelens parker, såsom bryggor, urnor etc.

Mål:

Om byggnation av ny ridanläggning sker vid Sättra varvsvägen ska detta kompenseras genom att återställa mellanlagret till naturmark. Ytorna ska kompenseras med annan yta utanför föreslaget naturreservat.

Riktlinjer:

Marken återställs till naturmark. Träd och buskar av samma slag som växer i omgivande natur planteras.

U2.

Beskrivning:

Ruderatmark som delvis är grusad. På ruderatmarken växer den rödlistade arten odört.

Mål:

Gräsmark. Odört bevaras.

Riktlinjer:

Grusade ytor tas bort och besås med gräs. Gräsmarken slås sedan regelbundet med omgivande gräsmark.

Skötsel av anordningar för friluftslivet

Tillgänglighet och anläggningar

Beskrivning:

Hela området är tillgängligt för allmänheten, men är bitvis svårframkomligt för rullstolsbundna och rörelsehindrade då det är mycket kuperat. Fyra tunnelbanestationer finns längs området, Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg.

För bilburna finns möjligheter att parkera vid Sättrabadet och vid Mälarhöjdsbadet. Flera mindre parkeringar finns i anslutning till anläggningarna (ridskolan, café Lyran, m.m.). Cykel-, bil- och gångvägar leder in i området.

Toaletter är öppna sommartid vid Sättrabadet och Mälarhöjdsbadet. Annars finns det bara i anslutning till caféerna. Bänkar med bord finns vid baden och vid Sättra varv.

Under 90-talet tillgängliggjordes gångstigen mellan Sättra strandbad och Skärholmens gård. I program för upprustning av Skärholmens strandstig föreslås att ytterligare stråk ska tillgängliggöras t ex vid Sättra varv.

Mål:

Lättillgängligt område med enkla anläggningar för friluftslivet.

Riktlinjer:

Angöringsväg och belyst gångväg måste finnas till platsen för den nya ridanläggningen. Vägar, stigar och parkeringsmöjligheter för området i övrigt finns i tillräcklig utsträckning. Tillgänglighetsåtgärder såsom nya sittplatser utmed gångvägar utförs enligt Program för Skärholmens strandstig.

Stigar, vägar och motionsspår

Beskrivning:

I hela området finns ett nät av stigar. Längs med stranden löper en strandpromenad. Det finns två elljusspår, Skärholmens motionsspår i den södra delen. I den norra delen av skogen, Sättra motionsspår. Från stallet utgår ridstigar ner mot Sättra varv och i skogsområdet runt ridbanan. Vid ett parti av strandpromenaden i norra delen finns ett kraftigt stål-räcke längs med stigen. Den del av Skärholmens gårdsväg som är avsedd för gång- och cykeltrafik är mycket bred. På bergsknallarna runt campingplatsen är vegetationen sliten där människor tar sig upp till utsiktspunkter.

Mål:

Smala stigar för friluftsliv och markerade ridstigar.

Riktlinjer:

Anlagda gång- och cykelstråk underhålls kontinuerligt och hålls framkomliga. Vid anlagda stigar (alltså ej vid alla stigar som uppkommit spontant) kan vegetationen röjas eller gallras ur säkerhetssynpunkt t ex vid röta eller stora slyuppslag. Vid strandpromenaden görs röjning och gallring i siktluckor enligt detaljerad skötselplan, se V1 Mälarstrand.

Vid gallring eller röjning samlas riset ihop och tas bort. Några få rishögar kan lämnas avskilt från gångvägar. Stammar kan kapas men lämnas kvar i skogen att förmultna. Vid större gallringar enligt skötselplan, eller större stormar /utbrott av trädsjukdomar såsom almsjukan får träd tas bort från området.

Åtgärder som föreslås för stråken är att stålräcket som löper utmed vissa partier tas bort, ridstigar markeras samt att smala naturlika stigar anläggs till några av utsiktspunkterna runt campingen för att minska slitaget på hållmarkerna. I program för upprustning av Skärholmens strandstig föreslås åtgärder såsom nya bänkar och grillplatser.

Information och uppmärkning

Beskrivning:

Informationsmaterial finns om delar av området och om särskilda ämnen t.ex. kulturhistoria (hembygdsföreningen). Stadsdelsförvaltningen har utarbetat en folder om strandpromenaden längs Skärholmens stränder och de kulturhistoriskt intressanta miljöer man passerar. Informationsskyltar om den kulturhistoriska bakgrunden för vissa platser finns vid Johannesdalsgård och Sättra varv. I övrigt saknas allmän information och skyltar om områdets natur- kultur och rekreationsvärden. Vägvisare till området finns ej.

Mål:

Uppmärkta reservatsgränser. Tydlig information om reservatet till naturreservatsbesökarna.

Riktlinjer:

Naturreservatets gränser markeras. Vägvisare till reservatet sätts upp utanför området. Informationstavlor med vad som erbjuds i området sätts upp (stigar, vägar, verksamheter, natur och kultur). Informationen ska även beröra vad man bör tänka på och vilka föreskrifter som gäller för allmänheten. En folder om området tas fram.

Skötsel av kultur- och fornlämningar

Flera fornlämningar och historiskt intressanta kulturminnen finns i området. Området bör inventeras mer noggrant med avseende på kulturhistoriska fornlämningar. Därefter kan riktlinjer för skötseln av dessa kompletteras i skötselplanen så att de bevaras, vårdas och visas.

Uppföljning och dokumentation

Skötseln skall ses över årligen för att stämma av att skötselplanen följs. Utförda åtgärder dokumenteras av förvaltaren och utvärderas. Dokumentation är viktig då den skall ligga till grund för ändringar i förvaltningen och som underlag för en eventuell revidering av skötselplanen.

Underlag

Ahnlund. 1970. Kring Skärholmen.

Ekologigruppen. 1997. Skärholmen vattenmiljöer.

Ekologigruppen. 1998. Sättra naturvärdesbedömning.

Ekstam, U., Forshed, N. 1992. Om hävden upphör. Naturvårdsverket.

Fritid Stockholm. 1992. Natur i Stockholm. Stockholms friytor del II. Stockholms kommun.

Hembygdsföreningen. Skärholmens årsskrifter.

Jordbruksverket. 1998. Skötselhandbok för gårdens natur- och kulturvärden.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1998. Naturkatalog för Stockholms län.

Miljöförvaltningen, Stockholm vatten, Stadsbyggnadskontoret, Gatu-och fastighetskontoret. 2000. Vattenprogram för Stockholm - sjöar och vattendrag.

Skogsstyrelsen. 1996. Miljöanpassad skogsföryngring.

Stadsbyggnadskontoret. 1995. Stockholms ekologiska känslighet. Redovisning av ekologiskt särskilt känsliga områden.

Stadsbyggnadskontoret. 1996. Stadsdelarnas utveckling. Skärholmen. Samråd om förslag till översiktsplan för Stockholm.

Stadsbyggnadskontoret. 1999. Stockholms Översiktsplan.

Ytterstadssatsningen Skärholmen. 1998. På promenad längs Skärholmens sköna stränder.

Kartunderlag:

Orienteringskarta, 1:15 000

Baskarta Stockholm, 1:10 000

Grönstrukturkarta 1:50 000 hämtad ur Stockholms Översiktsplan 1999. Stockholms stadsbyggnadskontor.

Grönkarta för Stockholm, stadsdel Skärholmen 1:10 000. Stockholms stadsbyggnadskontor.

Vegetationskarta 1:4 000

Häradskarta 1906. 1:50 000

Arealmätning från 1762

Ordlista

Biotop

Rumsligt avgränsade områden med karaktäristisk miljö vad gäller mark, flora och fauna.

Ekologiskt särskilt känsliga områden, ESKO

Ekologisk känslighet är ett begrepp som utgår från ett områdes ekologiska funktion och känslighet för påverkan. Enligt förarbetena i NRL, proposition 1985/6:3 framhålls att det är angeläget att skyddet förstärks för: *Områden med instabila produktionsförhållanden och ogynnsamma återväxtförutsättningar, områden som inrymmer växt- och djurarter som är utrotningshotade samt områden i övrigt som är särskilt ömtåliga och som samtidigt inrymmer särskilda ekologiska värden, har betydelse som genbank eller dylikt.*

Gröna kilar

Regionplane- och trafikkontorets utredningar om hur grönstrukturen i Stockholmsregionen hänger samman i 10 gröna kilar, vilka sträcker sig in mot de centrala delarna av Stockholm.

Hamlade träd

Hamling av träd gjordes förr i tiden för att få lövfoder till djuren. Träden beskars eller kapades på grenar med löv. Hamlade träd kan bli mycket gamla. En stor biologisk mångfald är knuten till gamla hamlade träden, bland annat vad gäller mossor och lavar.

Mulm

Mulm är den bruna finkorniga sågspånsaktiga blandning som bildas i ihåliga träd, främst ekar. När trädet blir gammalt kanske det skadas och angrips av svampar. Det blir ihåligt. Mulmen bildas i håligheten och består av förmultnande trädrester, gnagresten från olika djur, spillning från insekter, fladdermöss och fåglar samt andra tänkbara rester från djur och växter. Ihåliga träd med mulm är mycket värdefulla för flera insekter, t.ex. sällsynta skalbaggar som läderbagge, olika knäppare och blomflugor, samt pseudoskorpioner.

Rödlistade arter

En rödlistad art är en art vars framtida överlevnad inte är säker. ArtDatabanken vid SLU i Uppsala tar fram listorna över de rödlistade arterna. Det finns olika graderingar för de rödlistade arterna (s k hotkategorier, HK): försvunnen, akut hotad, starkt hotad, sårbar och missgynnad.

Signalarter

Signalarter är arter som signalerar att miljöer har höga naturvärden och att det finns stor sannolikhet att man kommer att finna rödlistade arter. Signalarterna behöver inte själva vara rödlistade. Signalarterna är framtagna av Skogsstyrelsen.

Sätra naturreservat

Skötselområden

- Reservatsgräns
- - - Kommungräns
- S Skog
- K Kulturmark / öppen mark
- Y Aktivitetsytor med gräsmatta
- A Anläggning t ex bad / varv
- V Vatten
- U Utredningsområde

